

METODOLOŠKI DOKUMENT

STRUKTURNE POSLOVNE STATISTIKE 2011 (Aneksi I-IV)

BOSNA I HERCEGOVINA

Bosna i Hercegovina
Bosnia and Herzegovina

BHAS

Agencija za statistiku
Bosne i Hercegovine
Agency for Statistics of
Bosnia and Herzegovina

Sarajevo, 2013.

Izdaje: Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine,
Sarajevo, Zelenih beretki 26

Odgovara: Zdenko Milinović, ravnatelj

Pripremili: Tima Karačić, Jasna Hadžić, Mia Šimović,
Bojana Cicović, Alen Mrgud

Lektor: Amra Kapetanović

**Dizajn i
prijelom:** Dražen Harun Salihagić

Tisak: Avery d.o.o.

Molimo korisnike publikacije da prilikom uporabe podataka obvezno navedu izvor.
Users are kindly requested to refer to the data source.

PREDGOVOR

Sukladno Planu publiciranja Agencija za statistiku BiH prezentira metodološki dokument „Strukturne poslovne statistike 2011 Aneksi I-IV, Bosna i Hercegovina“.

Glavna namjena ovog dokumenta je na jednom mjestu opisati pojedine faze procesa provođenja statističkih istraživanja i proizvodnje rezultata. Pored opisa pojedinih faza procesa, opisani su osnovni aspekti kvaliteta statističkih podataka.

U ovom dokumentu je prezentiran statistički sustav i detaljne informacije o istraživanju (obuhvat istraživanja, metode osnovnog prikupljanja podataka i proizvodnja rezultata, način mjerenja kvaliteta i diseminacija podataka, kao i planirana poboljšanja u proizvodnji strukturnih poslovnih statistika) na temelju kojeg se proizvode varijable i indikatori za Aneксе I-IV iz EU Regulative 295/2008. Razvojem statističkog sustava i procesa izgradnje metapodataka ovaj dokument će biti sastavni dio metapodataka sa ciljem prezentiranja ne samo statističkih rezultata već i detaljne metodologije, pokazatelja kvaliteta prezentiranih rezultata i unaprijeđenja koja se poduzimaju u pogledu metoda prikupljanja podataka i proizvodnje rezultata.

Razvoj strukturnih poslovnih statistika se odvijao kroz projekte pomoći statističkom sustavu Bosne i Hercegovine provođenjem dva Pilot istraživanja. Prvo Pilot istraživanje provedeno za 2007. godinu nije bilo bazirano na Statističkom poslovnom registru i predstavljeno je u publikaciji „Poslovne statistike – Planiranje novih strukturnih poslovnih istraživanja u BiH“. Daljnji razvoj Strukturnih poslovnih statistika je provođenje Pilot istraživanja za 2009. godinu u cilju dodatnog osposobljavanja statističara za provođenje istraživanja i poboljšanje metodologije. Istraživanje se baziralo na podacima Statističkog poslovnog registra (priprema okvira i izbor uzorka). Rezultati tog Pilot istraživanja su prezentirani u metodološkom dokumentu „Strukturne poslovne statistike – Pilot istraživanje za 2009. godinu“. U publikaciji su prezentirani instrumenti za provođenje istraživanja, priprema okvira i izbor uzorka, organizacija provođenja istraživanja, kontrola i analiza podataka i procjena totala.

U procesu pripreme i same realizacije Pilot istraživanja Strukturnih poslovnih statistika u punoj mjeri su se poštovali zahtjevi temeljne EU Regulative 295/2008 u ovoj oblasti statistike sa ciljem pune harmonizacije sa europskim standardima.

Potpuna implementacija strukturnih poslovnih statistika odvija se postepeno do potpune implementacije EU Regulative 295/2008 u statistički sustav Bosne i Hercegovine. Strukturne poslovne statistike koje su proizvedene za 2010. i 2011. potpuno su usklađene u pogledu definicija varijabli i indikatora. Predstoji usklađivanje u pogledu obuhvata statističkih jedinica, odnosno proširenje obuhvata na sve jedinice tržišne proizvodnje. Istraživanje strukturnih poslovnih statistika poduzeća za 2012. godinu će obuhvatiti sva poduzeća tržišne proizvodnje, a poduzetnici će biti uključeni kad se steknu uvjeti za njihovo uključivanje.

Ravnatelj
Zdenko Milinović

KRATICE

BiH	-	Bosna i Hercegovina
BHAS	-	Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine
FZS	-	Federalni zavod za statistiku
RZS RS	-	Republički zavod za statistiku Republike Srpske
FBiH	-	Federacija Bosne i Hercegovine
RS	-	Republika Srpska
BDBiH	-	Brčko distrikt BiH
EU	-	Europska Unija
SPS	-	Strukturne poslovne statistike
SBS	-	Structural Business Statistics
SPR	-	Statistički poslovni registar
EU CPA 2008	-	Europska Klasifikacija proizvoda po djelatnostima
KPPD BiH 2010	-	Klasifikacija proizvoda po djelatnostima Bosne i Hercegovine 2010
EU NACE Rev 2	-	Europska Klasifikacija ekonomskih djelatnosti
KD BiH 2010	-	Klasifikacija djelatnosti Bosne i Hercegovine 2010
CPC Ver.2	-	Centralna klasifikacija proizvoda Ujedinjenih naroda
EU NUTS	-	Europska Klasifikacija teritorijalnih jedinica za statistiku
LAU	-	Lokalna administrativna jedinica
UIO	-	Uprava za neizravno oporezivanje BiH
EC	-	Europska komisija
PDV	-	Porez na dodanu vrijednost

KAZALO

Predgovor	3
Kratice	4
Kazalo	5
1. STATISTIČKI SUSTAV BOSNE I HERCEGOVINE	7
1.1. Institucije	7
1.1.1. <i>Naziv i sjedište nadležnih institucija</i>	7
1.1.2. <i>Odgovornost za strukturne poslovne statistike</i>	7
1.1.3. <i>Osobe odgovorne za strukturne poslovne statistike</i>	7
1.2. Pravni temelj.....	8
1.2.1. <i>Statistički zakoni</i>	8
1.2.2. <i>Pravo za prikupljanje podataka</i>	8
1.2.3. <i>Obveza poduzeća da odgovore na statističke upitnike</i>	9
1.2.4. <i>Obveza zaštite povjerljivih podataka</i>	9
1.2.5. <i>Pravo pristupa administrativnim podacima</i>	10
1.2.6. <i>Programiranje i planiranje poslova</i>	11
1.3. Klasifikacije koje se koriste u BiH i entitetima	11
1.3.1. <i>Klasifikacija ekonomskih djelatnosti</i>	11
1.3.2. <i>Regionalna klasifikacija</i>	13
1.3.3. <i>Klasifikacija proizvoda po djelatnostima (KPPD BiH 2010)</i>	13
1.3.4. <i>Druge klasifikacije</i>	14
1.4. Statističke jedinice	14
1.5. Statistički poslovni registar (SPR).....	15
1.5.1. <i>Opće informacije o SPR-u</i>	15
1.5.2. <i>Obuhvat populacije u SPR-u</i>	17
1.5.3. <i>Sadržaj zapisa u SPR-u</i>	18
1.5.4. <i>Ažuriranje SPR-a</i>	20
2. STRUKTURNE POSLOVNE STATISTIKE (SPS) - Aneksi I - IV	23
2.1. Opće informacije o strukturnim poslovnim statistikama	23
2.2. Obuhvat podataka	25
2.3. Informacije prikupljene na razini jedinice promatranja.....	26
2.4. Metoda primarnog prikupljanja podataka	37
2.5. Postupci kompilacije.....	40
2.6. Kvalitet.....	41
2.7. Diseminacija	43
2.8. Transmisija podataka Eurostatu.....	44

1. STATISTIČKI SUSTAV BOSNE I HERCEGOVINE

1.1. Institucije

1.1.1. Naziv i sjedište nadležnih institucija

Sukladno administrativnim uređenjem i Zakonom o statistici Bosne i Hercegovine postoje tri službene statističke institucije u Bosni i Hercegovini:

- Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (BHAS), smještena u Sarajevu, odgovorna za proizvodnju statistike na razini Bosne i Hercegovine;
- Federalni zavod za statistiku Federacije Bosne i Hercegovine (FZS) smješten u Sarajevu, odgovoran za proizvodnju statistike za razinu entiteta - Federacija Bosne i Hercegovine;
- Republički zavod za statistiku Republike Srpske (RZSRS), smješten u Banja Luci, odgovoran za proizvodnju statistike za razinu entiteta - Republika Srpska.

Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine u svom sastavu ima Podružnicu smještenu u Brčkom, koja je suodgovorna za proizvodnju statistike za Brčko distrikt BiH (BDBiH).

1.1.2. Odgovornost za strukturne poslovne statistike

- Odjel strukturnih poslovnih statistika u Agenciji za statistiku BiH i Podružnica Agencije u Brčko distriktu BiH
- Sektor ekonomskih statistika u Republičkom zavodu za statistiku Republike Srpske
- Sektor poslovnih statistika u Federalnom zavodu za statistiku Federacije BiH.

Odgovornost Odjela strukturnih poslovnih statistika u Agenciji za statistiku je priprema metodološkog okvira i tehničke osnove za istraživanje, koordinacija entitetskih zavoda, proizvodnja, publiciranje i prezentiranje rezultata za Bosnu i Hercegovinu. Entitetske statistike su odgovorne za provođenje istraživanja (prikupljanje podataka, kontrolu, uređivanje) prema zajedničkom planu aktivnosti za istraživanje, kao i za proizvodnju i publiciranje rezultata za razinu entiteta.

1.1.3. Osobe odgovorne za strukturne poslovne statistike

Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine:

Tima Karačić
Bojana Cicović
Mia Šimović

Telefonski broj (+387) 33 204 725

E-mail adrese tima.karacic@bhas.ba; bojana.cicovic @bhas.ba; mia.simovic@bhas.ba

**Federalni zavod za statistiku Federacije
Bosne i Hercegovine:**

Alma Čolpa
Aida Ljuca

Telefonski broj
(+387) 33 206 452

E-mail adresa
almac@fzs.ba
aidalj@fzs.ba

**Republički zavod za statistiku
Republike Srpske:**

Sladžana Nikić
Danica Babić

Telefonski broj
(+387) 51 332 754

E-mail adresa
sladjana.sebez@rzs.rs.ba
danica.babic@rzs.rs.ba

1.2. Pravni temelj

1.2.1. Statistički zakoni

Prema Zakonu o statistici Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 26/04 i 42/04) Agencija za statistiku je odgovorna za proizvodnju statistika sukladno EU standardima. Sporazumom o primjeni jedinstvenih metodologija i jedinstvenih standarda pri izradi statističkih podataka Bosne i Hercegovine (potpisan 10.11.2005. godine, na temelju Odluke Visokog predstavnika i Zakona o statistici BiH) propisana je obveza statističkim institucijama da u proizvodnji statističkih podataka primjenjuju jedinstvene metodologije i jedinstvene standarde.

Zakon o statistici u Federaciji Bosne i Hercegovine (“Službene novine Federacije BiH”, broj 63/03) i Zakon o izmjeni i dopuni zakona o statistici u Federaciji Bosne i Hercegovine (“Službene novine Federacije BiH”, broj 9/09) i Zakon o statistici Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 85/03) su usklađeni sa Zakonom o statistici Bosne i Hercegovine.

1.2.2. Pravo za prikupljanje podataka

Prikupljanje podataka se vrši u entitetskim zavodima za statistiku i Podružnici Agencije za statistiku (Brčko distrikt BiH).

Člankom 8, stavak 2, alineja e) Zakona o statistici BiH definirano je da:

Agencija prikuplja, obrađuje i distribuira statističke podatke Bosne i Hercegovine sukladno međunarodno prihvaćenim standardima, a na temelju podataka koje dostave entitetski zavodi, odnosno podataka koje neposredno prikupi Agencija. U te svrhe, Agencija može (i) prikupljati statističke podatke od bilo koje statističke jedinice u entitetima ako to smatra neophodnim za obavljanje svojih funkcija utvrđenih ovim zakonom; i (ii) prikupljati podatke za svoje funkcije utvrđene ovim Zakonom od institucija Bosne i Hercegovine, pravnih osoba na državnoj razini, međunarodnih organizacija koje djeluju na teritoriju Bosne i Hercegovine i firmi u vlasništvu ili pod kontrolom stranih osoba.

Člankom 8, stavak 2, alineja f) Zakona o statistici BiH definirano je da:

Agencija kada je to neophodno za kompilaciju statističkih podataka na razini Bosne i Hercegovine, zahtjeva od entitetskih zavoda da osiguraju podatke na razini pojedinačnih statističkih jedinica, koji mogu uključivati povjerljive podatke sukladno ovom zakonu i povjerljive podatke sukladno entitetskim zakonima.

Člankom 3. Sporazuma o primjeni jedinstvenih metodologija i standarda je definirano:

U realizaciji svojih aktivnosti statističke institucije BiH su dužne koristiti statističke standarde, metodologije, klasifikacije i nomenklature propisane od strane Agencije sukladno standardima Europske Unije i međunarodnim standardima. U izradi statističkih standarda, metodologija, klasifikacija i nomenklatura, aktivno sudjeluje Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, Republički zavod za statistiku Republike Srpske i Federalni zavod za statistiku. Propisivanjem statističkih standarda od strane Agencije za statistiku BiH, prestaju da važe odgovarajući statistički standardi korišteni na bilo kojoj razini teritorijalne organizacije Bosne i Hercegovine.

1.2.3. Obveza poduzeća da odgovore na statističke upitnike

Člankom 43. Zakona o statistici u FBiH i Člankom 8. Zakona o statistici RS propisano je da su jedinice izvješća dužne entitetskim zavodima i ovlaštenim tijelima za poslove statistike ili osobama koje su oni ovlastili, u određenom roku bez naknade i u propisanoj formi, dati potpune i točne podatke o pojavama koje su utvrđene kao predmet statističkih istraživanja i omogućiti im provjeravanje datih podataka.

Člankom 31. Zakona o statistici BiH definirano je:

Statistička jedinica (osim entitetskih zavoda) koja na pismeni zahtjev Agencije svjesno daje pogrešne ili netočne podatke koji su neophodni za ispunjavanje Programa, smatra se krivom za djela kažnjiva novčanom kaznom čiji iznos ne prelazi 5.000 KM ili zatvorskom kaznom u maksimalnom trajanju od dvije godine, odnosno kombiniranom novčanom i zatvorskom kaznom.

Novčane kazne propisane su i entitetskim zakonima o statistici za jedinice izvješća za prekršaj ako ne dostave tražene podatke u sadržaju i u određenom roku, odnosno ne dopune iskazane podatke sukladno naputcima i u datim rokovima i ako dostave nepotpune ili netočne podatke ili onemogućće provjeravanje podataka.

1.2.4. Obveza zaštite povjerljivih podataka

Obveza zaštite povjerljivih podataka u Zakonu o statistici BiH definirana je sa pet članaka:

Članak 19, stavak 3.

Povjerljivi podaci prikupljeni u statističke svrhe ne smiju se koristiti u druge svrhe, osim ako to nije propisano drugačije ovim zakonom.

Članak 23.

Podaci koji su prikupljeni, obrađeni i pohranjeni u svrhu izrade statističkih podataka Bosne i Hercegovine smatraju se povjerljivim ako je putem tih podataka moguće neposredno ili posredno identificirati statističke jedinice, čime se otkrivaju pojedinačni podaci.

1. Statistička jedinica se neposredno identificira putem naziva i adrese, odnosno putem zvanično dodijeljenog ili općepoznatog identifikacijskog broja.
2. Posredna identifikacija je mogućnost utvrđivanja identiteta statističke jedinice putem dedukcije na temelju podataka koji nisu navedeni u stavku 2. ovog članka. Kako bi se utvrdilo da li se statistička jedinica može posredno identificirati, uzet će se u obzir sve mjere koje se na razuman način mogu koristiti da bi se identificirala spomenuta statistička jedinica.

Članak 25, stavak 2.

Entitetski zavodi su obvezni da dostavljaju Agenciji sve podatke koje Agencija smatra potrebnim za izradu statističkih podataka Bosne i Hercegovine u smislu ovog zakona. Entitetski zavodi su obvezni da Agenciji dostave povjerljive podatke ako Agencija smatra da je to potrebno za unaprijeđenje podataka i kvalitet koji statistički podaci Bosne i Hercegovine moraju zadovoljiti.

Članak 26.

1. Statistički podaci Bosne i Hercegovine se ne smiju dostavljati korisnicima ukoliko sadrže ili otkrivaju povjerljive podatke. Skupine se sastoje od najmanje tri jedinice, a udio jedne jedinice u skupini ne smije preći 85%.
2. Odstupanja od stavka 1. se odnose na podatke o ekonomskoj situaciji prikupljene od poduzeća i drugih privrednih subjekata, kao i podatke o okolišu. Ovi podaci mogu se distribuirati, čak i ako rezultati ne zadovoljavaju uvjete skupine iz stavka 1. ovog članka, kada Agencija utvrdi da je to neophodno kako bi se osigurali bitni osnovni podaci i pod uvjetom da statistički program predviđa distribuciju takvih podataka.

Članak 29, stavak 1.

Prilikom obavljanja svojih zadataka utvrđenih ovim zakonom, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine djeluje sukladno Zakonu o zaštiti osobnih podataka Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 32/01).

Zakoni o statistici u entitetima su propisali da se prikupljeni podaci koriste isključivo u statističke svrhe i ne smiju se prezentirati podaci koji na bilo koji način otkrivaju pojedinačne podatke.

1.2.5. Pravo pristupa administrativnim podacima

Člankom 8, stavak 2 alineja e) Zakona o statistici BiH, definirano je da:

Agencija prikuplja, obrađuje i distribuira statističke podatke Bosne i Hercegovine sukladno međunarodno prihvaćenim standardima, a na temelju podataka koje dostave entitetski zavodi, odnosno podataka koje neposredno prikupi Agencija. U te svrhe, Agencija može (i) prikupljati statističke podatke od bilo koje statističke jedinice u entitetima ako to smatra neophodnim za obavljanje svojih funkcija utvrđenih ovim zakonom; i (ii) prikupljati podatke za svoje funkcije

utvrđene ovim zakonom od institucija Bosne i Hercegovine, pravnih osoba na državnoj razini, međunarodnih organizacija koje djeluju na teritoriju Bosne i Hercegovine i firmi u vlasništvu ili pod kontrolom stranih osoba.

Trenutno Agencija za statistiku nema pristupa administrativnim podacima od Uprave za neizravno oporezivanje (UNO) (PDV prijava), kao ni podacima završnih računa (Bilanca uspjeha i Bilanca stanja) koje prikupljaju i obrađuju informatičke agencije u entitetima. U tijeku je izmjena Zakona o neizravnom oporezivanju kojim bi se stvorile zakonske pretpostavke za pristup individualnim podacima iz PDV prijave.

Republički zavod za statistiku RS-a ima pristup završnim računima, a Federalni zavod za statistiku FBiH tek treba da regulira razmjenu podataka sa Financijsko-informatičkom agencijom koja prikuplja i obrađuje podatke iz završnih računa.

1.2.6. Programiranje i planiranje poslova

Važeći programski i planski dokumenti

Statistički program Bosne i Hercegovine za razdoblje 2009 -2012. i godišnji planovi rada (Plan za 2012). Odluka Vijeća ministara o usvajanju Statističkog programa Bosne i Hercegovine za razdoblje 2009-2012, objavljena je u „Službenom glasniku BiH“, broj 19/09.

U pripremi je novi Statistički program Bosne i Hercegovine za razdoblje 2013 – 2017.

Statistički programi i godišnji planovi rada entiteta se usuglašavaju sa Statističkim programom Bosne i Hercegovine, odnosno sa godišnjim planovima rada Agencije za statistiku.

1.3. Klasifikacije koje se koriste u BiH i entitetima

1.3.1. Klasifikacija ekonomskih djelatnosti

Naziv klasifikacije djelatnosti koja je u uporabi

U statističkim institucijama u BiH u 2012. godini u uporabi je Klasifikacija djelatnosti BiH (KD BiH 2010).

Datum kreiranja, objavljivanja i stupanja na snagu

Na temelju čl. 6. i 9. Zakona o klasifikaciji djelatnosti u Bosni i Hercegovini (“Službeni glasnik BiH”, br. 76/06, 100/08 i 32/10), Agencija za statistiku BiH, donijela je Odluku o klasifikaciji djelatnosti BiH 2010, koja je objavljena u “Službenom glasniku BiH” broj 47/10 od 8. 6. 2010. godine. Odluka se primijenjuje od 1. siječnja 2011. godine. Svim ranije registriranim poduzećima u Statističkom poslovnom registru (SPR) dodjeljene su i šifre djelatnosti iz nove KD BiH 2010. Poduzećima osnovanim nakon 1. siječnja 2011. u SPR se dodjeljuje i pretpostavljena šifra iz stare klasifikacije. Dvije šifre djelatnosti, stara i nova će biti operativne u SPR-u i koristit će se za statističke obrade sve dok povijesni podaci za sva statistička područja ne budu prevedeni prema KD BiH 2010. Završetak aktivnosti na implementaciji KD BiH 2010 u sva statistička područja, treba završiti prije početka 2015.

Usporedivost KD BiH 2010 sa EU - NACE

Klasifikacija djelatnosti BiH 2010 je izrađena na temelju Statističke klasifikacije ekonomskih djelatnosti u Europskoj uniji NACE Rev. 2 (Statistical Classification of Economic Activities in the European Community - Revision 2.). Metodologija za statističku primjenu KD BiH je u potpunosti usklađena sa propisima EU (European Parliament and Council Regulation No 1893/2006 of 20/12/2006 establishing the statistical classification of economic activities NACE Revision 2). KD BiH 2010 nema dodatnog raščlanjivanja na petoj znamenki, te je njena struktura identična strukturi NACE Rev. 2. Obzirom da je NACE Rev. 2 mnogo detaljnija od NACE Rev. 1.1, te da na razini razreda ima 615 kategorija, tri BiH statističke institucije (uz konzultaciju sa ostalim relevantnim BiH i entitetskim institucijama) usuglasile su da najniža razina KD BiH 2010 bude razina razreda, isto kao i u NACE Rev.2.

Metoda klasificiranja (razvrstavanja) po djelatnostima

Podaci o prihodima i broju zaposlenih poslovnog subjekta se koriste za potrebe klasificiranja u glavnu i sporedne djelatnosti.

Po završetku postupka registracije kod nadležnog tijela (sud, ministarstvo, općina) kojim se dobija odobrenje za obavljanje određene/ih djelatnosti na određenom teritoriju, na način i pod uvjetima propisanim zakonom, poslovni subjekti podnose prijavu za razvrstavanje po djelatnostima nadležnom entitetskom zavodu za statistiku i Podružnici Agencije u Brčko distriktu BiH.

Kod jednostavnih slučajeva, kada poslovni subjekt obavlja samo jednu ekonomsku djelatnost, glavna djelatnost poslovnog subjekta se određuje razredom KD BiH 2010, koji opisuje tu djelatnost. Ako poslovni subjekt obavlja više djelatnosti, razvrstava se u odgovarajući razred klasifikacije prema glavnoj (pretežnoj) djelatnosti, odnosno u djelatnost iz koje ostvaruje najveći dio ukupnih godišnjih prihoda ili u kojoj zapošljava najveći broj radnika.

Poslovni subjekt sam daje prijedlog za prvo razvrstavanje u odgovarajući razred klasifikacije, a ukoliko, prema rješenju o upisu u sudski registar ili rješenju tijela koje vodi poseban registar može obavljati više djelatnosti, tada daje prijedlog glavne (pretežne) djelatnosti.

Jedinice registra se klasificiraju neovisno jedna od druge. Jedinice u sastavu poslovnog subjekta trebaju se klasificirati prema njihovoj vlastitoj djelatnosti. Djelatnost jedinica u sastavu određuje se prema vrsti proizvoda koje jedinica proizvodi, odnosno prema vrsti usluga koje jedinica obavlja, mada je, u velikom broju slučajeva, ona identična glavnoj djelatnosti matičnog poslovnog subjekta.

Promjenu djelatnosti poslovni subjekti mogu izvršiti podnošenjem zahtjeva za promjenu djelatnosti.

Postojanje vremenskih serija po novoj KD BiH 2010

Redovita proizvodnja Strukturnih poslovnih statistika je temeljena na KD BiH 2010, a podaci su raspoloživi za 2010. i 2011. godinu.

Planirano je da se od 2013. za veliki broj statističkih indikatora obrada vrši prema novoj klasifikaciji KD BiH 2010. Preračun povijesnih podataka će se izvršiti unazad do 2005. godine, gdje god postoje serije podataka. Za novije statističke podatke serije će biti preračunate unazad do prve godine redovite proizvodnje i publiciranja predmetne statistike.

1.3.2. Regionalna klasifikacija

Naziv klasifikacije i razina klasificiranja

Ne postoji podjela BiH teritorija na hijerarhijske regije sukladno zahtjevima iz EU NUTS klasifikacije prostornih jedinica za statistiku (Nomenclature des unités territoriales statistiques).

NUTS regionalna klasifikacija dijeli svaku nacionalnu teritoriju na pet hijerarhijskih razina: tri osnovne razine, NUTS 1, NUTS 2 i NUTS 3, te dvije dodatne razine lokalnih administrativnih jedinica: LAU1 i LAU2. (Regulation (EC) No 1059/2003 of the European Parliament and of the Council of 26 May 2003 on the establishment of a common classification of territorial units for statistics -NUTS).

Među najvažnije kriterije za uspostavu NUTS klasifikacije spada broj stanovnika: za NUTS 1 /3 000 000 do 7 000 000/, za NUTS 2 /800 000 do 3 000 000/, za NUTS 3 /150 000 do 800 000/ stanovnika.

Veza sa administrativnom klasifikacijom

Budući da u BiH ne postoji regionalna statistička klasifikacija prostornih jedinica, administrativna podjela se koristi i u statističke svrhe tj. podaci se proizvode i publiciraju na razini BiH, entiteta i Brčko distrikta BiH.

Bosna i Hercegovina je administrativno podijeljena na dva entiteta: Federaciju Bosne i Hercegovine i Republiku Srpsku. Brčko distrikt BiH je zasebna jedinica u sastavu BiH.

Federacija je podijeljena na 10 kantona: 1. Unsko-sanska županija; 2. Posavska županija; 3. Tuzlanska županija; 4. Zeničko-dobojska županija; 5. Bosansko-podrinjska županija; 6. Središnjo-bosanska županija; 7. Hercegovačko-neretvanska županija; 8. Zapadno-hercegovačka županija; 9. Sarajevska županija i Županija 10. (Livanjski županija).

Republika Srpska je zvanično administrativno podijeljena samo na općine.

Broj općina na razini BiH iznosi 142, od čega je 79 općina u Federaciji Bosne i Hercegovine, 62 općine su u Republici Srpskoj i 1 općina u Brčko distriktu BiH.

Grad Sarajevo čine 4 općine, Grad Istočno Sarajevo čini 6 općina.

1.3.3. Klasifikacija proizvoda po djelatnostima (KPPD BiH 2010)

Statistička klasifikacija proizvoda po djelatnostima, čiji su proizvodi sustavno razvrstani prema kriteriju ekonomskog podrijetla i striktno se odnose na djelatnosti iz KD BiH 2010 u kojima se pretežno proizvode.

KPPD BiH 2010 se kao jedinstven standard primjenjuje u cijeloj Bosni i Hercegovini. Objavljena je u „Službenom glasniku BiH“, broj 30/2011 od 19.4.2011. godine. U statističkom sustavu BiH klasifikacija proizvoda po djelatnostima - KPPD BiH 2010 ima ulogu centralne klasifikacije proizvoda.

KPPD BiH 2010 usklađena je sa Statističkom klasifikacijom proizvoda po djelatnostima u Europskoj ekonomskoj zajednici - CPA 2008 (Statistical Classification of Product by Activity in the European Economic Community, 2008 version, EC No. 451/2008), koja je kao centralna

klasifikacija u obveznoj primjeni u državama članicama EU od siječnja 2008. godine. CPA 2008 usklađena je sa Centralnom klasifikacijom proizvoda Ujedinjenih naroda – CPC Ver.2 (Central Product Classification - Version 2). Na temelju te činjenice KPPD BiH 2010 je posredno usklađena i sa CPC Ver.2.

1.3.4. Druge klasifikacije

Nazivi drugih klasifikacija

- Nomenklatura industrijskih proizvoda Bosne i Hercegovine - NIP BiH 2010
- Klasifikacija glavnih industrijskih skupina po namjeni - GIG (BiH)
- Klasifikacija tipova građevinskih radova - KVGGO BiH.

1.4. Statističke jedinice

Lista statističkih jedinica relevantnih za strukturne poslovne statistike

- Poduzeće
- Lokalna jedinica
- Jedinica po vrsti djelatnosti
- Lokalna jedinica po vrsti djelatnosti

Definicije statističkih jedinica

Definicije statističkih jedinica koje se koriste u strukturnim poslovnim statistikama usklađene su sa definicijama iz EC Regulative o statističkoj jedinici za promatranje i analizu (*Council Regulation No. 696/93. on the statistical units for the observation and analysis of the production system in the Community*). Za namjene strukturnih poslovnih statistika smatra se da je jedno poduzeće koje posluje na jednoj lokaciji identično jednoj lokalnoj jedinici. Jedinica u sastavu se koristi u smislu jedinice po vrsti djelatnosti.

Poduzeće je najmanja kombinacija pravnih jedinica koja čini organizacijsku jedinicu za proizvodnju proizvoda ili usluga. Ima određen stupanj autonomije pri odlučivanju, posebno pri raspoređivanju vlastitih resursa. Poduzeće obavlja jednu ili više djelatnosti na jednoj ili više lokacija. Jedno poduzeće može biti jedna legalna jedinica.

Jednicu prema vrsti djelatnosti čine dijelovi poduzeća koji doprinose izvođenju djelatnosti na razini jednog razreda (četveroznamenkasta brojčana oznaka) KD BiH 2010. Ona odgovara jednoj operacijskoj podpodjeli poduzeća. Sustav informacija u poduzeću morao bi za svaku jedinicu prema vrsti djelatnosti osigurati slijedeće podatke: vrijednost proizvodnje, vrijednost međufazne potrošnje, broj zaposlenih i ostvarenih sati rada, troškove radne snage i bruto investicije u fiksni kapital.

Lokalna jedinica je poduzeće ili dio poduzeća (npr. radionica, tvornica, skladište, ured, rudnik) smješteno na zemljopisno određenoj lokaciji. Na svakoj lokaciji obavlja se neka ekonomska djelatnost u kojoj je zaposlena jedna ili više osoba (nekada samo dio radnog vremena), i radi za isto poduzeće.

Lokalna jedinica prema vrsti djelatnosti je dio poduzeća koji je smješten na jednoj lokaciji u kojoj provodi samo jednu proizvodnu djelatnost (razina razreda djelatnosti) uz stalno zaposleno osoblje.

Uporaba statističkih jedinica

- Pri registraciji: Poduzeće, Jedinica u sastavu
- Jedinica izvješća: Poduzeće
- Jedinica promatranja: Poduzeće, Lokalna jedinica ili Lokalna jedinica po vrsti djelatnosti

1.5. Statistički poslovni registar (SPR)

1.5.1. Opće informacije o SPR-u

Naziv registra

Statistički poslovni registar (SPR)

Odgovorne institucije za registar

Statistički poslovni registar (SPR) vodi i održava Agencija za statistiku BiH u suradnji sa Federalnim zavodom za statistiku FBiH, Republičkim zavodom za statistiku Republike Srpske i Podružnicom Agencije za statistiku BiH u Brčko distriktu BiH.

Namjena registra

Statistički poslovni registar (SPR) je registar koji se vodi u cilju prikupljanja informacija o poslovnim subjektima u entitetima i Brčko distriktu BiH, tj. o poslovnoj zajednici u BiH u cjelini, koje su važne sa statističke točke gledišta. SPR sakuplja i objedinjuje informacije iz različitih administrativnih izvora i iz statističkih istraživanja. Stoga se SPR može smatrati sustavom transformacije podataka iz administrativnih izvora u podatke koji odgovaraju statističkoj namjeni. Dizajniran je tako da predstavlja most između administrativnih i statističkih jedinica, te da se koristi isključivo u statističke svrhe.

Poslovna zajednica (populacija) se određuje obzirom na statističke jedinice i statističke klasifikacije.

SPR je od fundamentalnog značaja za kompilaciju ekonomskih/poslovnih statistika i koristi se za različite namjene. Najvažnije su slijedeće namjene SPR-a:

- Za utvrđivanje i uspostavljanje statističkih jedinica
- Kao instrument za pripremu i koordinaciju statističkih istraživanja što uključuje: pripremu listi sa adresama na koje se dostavljaju upitnici; pripremu okvira populacije poslovne zajednice za koju se mogu dizajnirati efikasne sheme uzorka; pripremu temelja za proizvodnju ukupnih rezultata istraživanja na temelju ankete da bi se dobila procjena za okvirnu ili ciljanu populaciju (grossing-up); izbjegavanje dupliranja ili izostavljanja u prikupljanju informacija o jedinicama; unaprijeđenje podudarnosti između rezultata različitih istraživanja; unaprijeđenje obuhvata ili otkrivanja grešaka; koordinaciju između odjeljenja koja vrše istraživanja svih djelatnosti; kontrolu statističkog opterećenja kome su izložena mala poduzeća (da se vodi računa o pitanjima koja se postavljaju) i da bi se izbjeglo uključivanje istih jedinica više puta.

- Kao oruđe za mobilizaciju administrativnih izvora - statistička istraživanja trebaju izbjegavati traženje informacija koje je poduzeće već dostavilo drugim tijelima. To je otežano zbog toga što administrativne jedinice ne korespondiraju uvijek sa statističkim jedinicama.
- Za kompilaciju podataka statistike poslovne demografije (osnivanje, spajanje, pripajanje, preuzimanje, gašenje, restrukturiranje, stopa preživljavanja i stopa ubrzanog rasta i sl.) i povezivanje jedinica registra sa jedinicama iz administrativnih baza podataka.

Obveza za registriranje osnivanja i gašenja subjekta

Registracija poslovnih subjekata je regulirana entitetskim zakonima koji su sukladni okvirnom Zakonu o registraciji poslovnih subjekata Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 42/04) koji se primijenjuje na sve poslovne subjekte osnovane u BiH, kako od domaćih tako i od stranih pravnih i fizičkih osoba. Obveze su u entitetima i Brčko distriktu BiH propisane slijedećim zakonima:

- Zakon o registraciji poslovnih subjekata u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine F BiH“, br. 27/05 i 68/05)
- Zakon o registraciji poslovnih subjekata u Republici Srpskoj („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 42/05)
- Zakon o registraciji poslovnih subjekata u Brčko distriktu BiH („Službeni glasnik Brčko distrikta BiH“, broj 15/05).

Gašenje poslovnih subjekata vrši se odjavljivanjem kod registarskog tijela uz podnošenje zahtjeva za brisanje iz registra. Dan donošenja rješenja o brisanju smatra se danom prestanka obavljanja djelatnosti. U praksi postoje poslovni subjekti koji prestanu sa obavljanjem ekonomske djelatnosti i koji nikad ne podnesu zahtjev za brisanje nadležnim registarskim tijelima.

U SPR-u se aktivnost poslovnih subjekata uglavnom prati na temelju dostave godišnjih financijskih izvješća, pa ako nisu podnijeta financijska izvješća za posljednje dvije godine, za subjekat se smatra da je u smislu statistike neaktivan, i stoga se ne uključuje u okvirnu populaciju za provođenje istraživanja.

Datum kreiranja i glavne izmjene u SPR-u

U 2008. godini, kroz CARDS Twinning projekat, uspostavljen je temeljni model SPR-a za BiH, za oba entiteta i Brčko distrikt BiH. Kako po završetku projekta SPR još nije bio spreman za uporabu u statističkim istraživanjima, u 2009. su izvršene određene izmjene i to: izmjene procedura za unos podataka iz administrativnih izvora; poboljšanje “batch” procedura radi smanjenja ručnog rada na ažuriranju podataka i uspostavljanje veze između aplikacije za pregled i ažuriranje SPR-a i aplikacije za stranu statističkih istraživanja, što dozvoljava navigaciju između jednog i drugog sustava.

Prvo punjenje podataka u SPR-u urađeno je iz administrativnih registara sa stanjem na dan 31.12.2008. Ažuriranje za poduzeća je izvršeno sa podacima iz godišnjih financijskih izvješća za 2007. i 2008.

Od 1.1.2011. u SPR-u je u primjeni nova klasifikacija djelatnosti, KD BiH 2010 (NACE Rev. 2). Primjena KD BiH 2010 u SPR-u uključuje dvostruko šifriranje poslovnih subjekata, što znači da svi

poslovni subjekti trebaju imati dvije šifre djelatnosti, po staroj i novoj klasifikaciji. Tijekom 2010. izvršeno je prešifriranje za poduzeća i lokalne jedinice, bez poduzetnika. Dvostruko šifriranje će se u SPR-u održavati sve dok sva statistička istraživanja ne prevedu povijesne serije podataka na novu klasifikaciju djelatnosti što će se intenzivno odvijati u 2013. godini. Planirano je da proces implementacije u statistička područja bude završen najkasnije do 2015. godine.

Datum prve uporabe za strukturne poslovne statistike

Početakom 2010. za potrebe izrade okvira i uzorka za pilot Strukturno poslovno istraživanje u BiH (EU Structural Business Statistics – Pilot SBS/2009), sa stanjem registra na dan 31.12.2009. godine.

1.5.2. Obuhvat populacije u SPR-u

Pokrivene djelatnosti

SPR pokriva sve ekonomske djelatnosti u BiH, a prema KD BiH 2010.

Pokriveno zemljopisno područje

SPR obuhvata sve poslovne subjekte na teritoriju Bosne i Hercegovine. To uključuje poslovne subjekte (pravne i fizičke osobe) čije su direkcije smještene na rezidentnom teritoriju države BiH, koju čine Federacija BiH, Republika Srpska i Brčko distrikt BiH i obavljaju djelatnosti na teritoriju BiH.

Pokrivene klase po veličini subjekta

U SPR-u su uključeni svi poslovni subjekti, bez obzira na njihovu veličinu i način organiziranja.

Druga uključnja ili isključenja

U SPR-u još uvijek ne postoje jedinice iz područja T, KD BiH 2010 – „Djelatnosti kućanstva kao poslodavca; djelatnosti kućanstva koja proizvode različita dobra i obavljaju različite usluge za vlastite potrebe“. Obiteljska poljoprivredna gazdinstva, koja pripadaju području A – Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov nisu u punom obujmu u SPR-u, njihova registracija je uglavnom na dobrovoljnoj osnovi.

Poduzetnici su uključeni, ali su najčešće, podaci o njihovoj aktivnosti/neaktivnosti, vrsti ekonomske djelatnosti kojom se bave, ekonomski pokazatelji neažurirani i nepotpuni i stoga nepouzdati za izradu okvira i uzorka na kome bi se provelo istraživanje.

Stopa pokrivenosti

Nema pouzdanih pokazatelja na temelju kojih bi se utvrdila stopa pokrivenosti poslovnih subjekata SPR-om, ali se cijeni da je ona dosta visoka.

Vrsta jedinica u SPR-u

Jedinice koje se nalaze u SPR-u su:

- Administrativne jedinice
  - Pravna jedinica
  - Lokalna pravna jedinica
- Statističke jedinice
  - Poduzeće
  - Jedinica prema vrsti djelatnosti
  - Lokalna jedinica
  - Lokalna jedinica prema vrsti djelatnosti

1.5.3. Sadržaj zapisa u SPR-u

Razina klasificirane ekonomske aktivnosti

Jedinice u SPR-u se razvrstavaju na temelju najniže razine iz klasifikacije djelatnosti. U KD BiH 2010 (NACE Rev. 2) najniža razina klasificirane ekonomske djelatnosti je razina razreda (četiri znamenke).

Razina zapisa zemljopisne lokacije

Općina (i naseljeno mjesto), županija, entitet . Adresa poslovnog subjekta uključuje poštanski kod.

Metoda klasificiranja po veličini subjekta

Za klasifikaciju poslovnih subjekata po veličini koriste se dva kriterija: broj zaposlenih i godišnji prihodi.

Klase po veličini prema broju zaposlenih:

1. 0-9
2. 10-19
3. 20-49
4. 50 -249
5. 250 i više.

Klase po prihodima (tisuća KM)

1. 0 – 99.999
2. 100.000 – 499.999
3. 500.000 – 3.999.999
4. 4.000.000 – 19.999.999
5. 20.000.000 – 99.999.999
6. 100.000.000 i više.

U SPR-u koji se vodi u Agenciji za statistiku BiH raspoloživa su oba navedena podatka, ali samo u klasama u kojima su subjekti razvrstani.

Entitetski zavodi za statistiku raspolažu apsolutnim podacima za sve jedinice registra.

Registracija pravne forme

Pravna forma svake jedinice je upisana u SPR-u. Ovaj podatak preuzima se iz administrativnih registara.

Klasifikovanje stranog vlasništva

Strano vlasništvo jedinice se izvodi na temelju podataka o tipu vlasništva i podrijetlu kapitala iz administrativnih registara.

Registracija javnog vlasništva

Tip vlasništva za svaku jedinicu je upisan u SPR. Podatak se preuzima iz administrativnih registara.

Registracija veza među subjektima (jedinicama)

Statističke jedinice su povezane u SPR-u. Postoje slijedeće veze:

- Pravna jedinica i Lokalna pravna jedinica
- Poduzeće i Pravna jedinice (za svaku pravnu jedinicu kreirano je jedno poduzeće u SPR-u)
- Lokalna jedinica i Lokalna pravna jedinica
- Poduzeće i Lokalna jedinica (razlikuju se veze između poduzeća i glavne lokalne jedinice tj. sjedišta poduzeća i poduzeća i svih ostalih lokalnih jedinica).

Lista i definicije registriranih ekonomskih varijabli

- Glavna djelatnost
- Broj zaposlenih
- Godišnji prihodi od poslovanja ili Promet

Definicija Glavne djelatnosti: Glavna djelatnost statističke jedinice je djelatnost koja najviše doprinosi ukupnoj dodanoj vrijednosti jedinice. U praksi, to je djelatnost iz koje jedinica ostvaruje najveći prihod ili koju obavlja najveći broj zaposlenih.

Definicija Broja zaposlenih: Prosječan broj zaposlenih u godini, izračunat na temelju 12 stanja na kraju mjeseca (podatak uključuje vlasnike koji rade, osobe odsutne kraće vremensko razdoblje (npr. bolovanje, plaćeno odsustvo), osobe u štrajku, radnike sa skraćenim radnim vremenom koji se takvim smatraju sukladno zakonu i koji su na platnom spisku, kao i sezonske radnike i pripravnike).

Definicija Prometa: Promet (Turnover) obuhvata sve fakturirane vrijednosti tijekom referentnog razdoblja, koje odgovaraju vrijednosti proizvoda i usluga prodatih na tržištu trećim osobama. U obračun prometa uključuju se svi fakturirani porezi (osim PDV-a i sličnih odbitnih poreza), kao i troškovi koji se prenose na kupca (transport, pakiranje i sl.). Isključuju se popusti pri prodaji, sniženja cijena, vrijednost vraćene robe, kao i subvencije dobijene od države, financijski, izvanredni i ostali prihodi.

Usklađenost definicija ekonomskih karakteristika u SPR-u sa EU SBR Regulativom

Glavna djelatnost - Samo za određen broj subjekata moguće je koristiti preporučenu top-down metodu, zbog nedostatka relevantnih statističkih podataka u SPR-u.

Broj zaposlenih – Podatak usklađen sa EU SBR zahtjevima.

Promet (Turnover) – U SPR-u se koristila alternativna karakteristika „Godišnji prihodi od poslovanja“ do 2011., a od 2012. koristi se podatak o prometu. Podaci o prometu se preuzimaju iz godišnjih financijskih izvješća.

Podatak o „Neto aktivi“ nije obvezna ekonomska varijabla u SPR-u. Federalni zavod za statistiku ne raspolaže tim podacima. Stoga, SPR ne sadrži podatke o neto aktivi za sve subjekte.

Druge registrirane karakteristike o poslovnom subjektu u SPR-u

Druge stratifikacijske karakteristike su: sporedna djelatnost i pravni oblik organiziranja.

Identifikacijske karakteristike su: trinaestoznamenasti porezni broj, statistički broj, pun naziv, skraćeni naziv, adresa (ulica i broj, poštanski broj, naselje, općina, županija/regija, entitet), telefon i e-mail.

Demografske karakteristike su: datum osnivanja, datum prestanka aktivnosti, status aktivnosti i datum zadnje promjene.

Za Pravnu jedinicu (administrativna jedinica) prate se slijedeće karakteristike: trinaestoznamenasti poreski broj; puni naziv i skraćeni naziv; djelatnost; datum registracije, datum zadnje promjene, datum gašenja; vlasništvo, podrijetlo kapitala, pravna forma; status aktivnosti/neaktivnosti transakcijskih računa; entitet, županija/regija (u Republici Srpskoj regije ne označavaju administrativne jedinice, već područne jedinice RZS RS izvan glavnog sjedišta: Banja Luka, Doboj, Bijeljina, Trebinje, Foča i Istočno Sarajevo), općina, naselje, poštanski broj, naziv ulice, kućni broj, telefon, e-mail; odgovorna osoba i izvor informacija za ažuriranje SPR-a. Jedinice u Republici Srpskoj imaju matični broj „Registra jedinica razvrstavanja poslovnih subjekata i njihovih jedinica u sastavu“. Jedinice u Federaciji BiH u SPR-u imaju podatke „tip poduzetnika“ i „zanimanje poduzetnika“.

Za Poduzeće (statistička jedinica SPR-a) se prate slijedeće karakteristike: identifikacijski statistički broj (dvanaestoznamenasti broj-prva znamenka označava entitet, slijedi redni broj i posljednja znamenka je kontrolni broj po modulu 11); trinaestoznamenasti porezni broj; status aktivnosti (aktivan, neaktivan, mirujući, osnivanje-nepoznat status i neaktivan zbog sukcesije); puni naziv i skraćeni naziv; glavna djelatnost i sporedne djelatnosti (do tri različite sporedne djelatnosti); datum osnivanja, datum zadnje promjene, datum prestanka aktivnosti; entitet, županija/regija, općina, naselje, poštanski broj, naziv ulice, kućni broj, telefon, fax i e-mail; izvor informacija za ažuriranje i način vršenja ispravki (automatski ili ručno).

1.5.4. Ažuriranje SPR-a

Glavni izvori informacija za ažuriranje

Ažuriranje SPR-a se vrši u entitetskim zavodima za statistiku i Podružnici Brčko distrikta BiH iz više izvora.

Izvori podataka se mogu podijeliti u dvije skupine:

- Administrativni izvori (administrativne evidencije o poslovnim subjektima u različitim institucijama)
- Statistički izvori (informacije prikupljene kroz različita statistička istraživanja).

Podaci se redovito ažuriraju iz administrativnih izvora, a korigiraju se informacijama prikupljenim kroz statistička istraživanja i dodatne izvore.

Frekvencija ažuriranja od strane SBR tima

Statistički zavodi u entitetima i Podružnica Brčko distrikta BiH u elektroničkoj formi tromjesečno dobijaju podatke iz administrativnih registara. Na temelju ovih podataka, novoosnovani poslovni subjekti se automatski uključuju u SPR, a na isti se način preuzimaju i promjene u identifikacijskim i demografskim karakteristikama. Ažuriranje ekonomskih varijabli se trenutno obavlja jednom godišnje i to na temelju godišnjih financijskih izvješća dobijenih kako je naprijed navedeno. Ažuriranje podataka koji dolaze iz administrativnih izvora se provodi automatski.

Ažuriranje podataka SPR-a podacima koji dolaze iz istraživanja obavlja se ručno. Za sada je ažuriranje omogućeno samo zaposlenim u Odjelu za statistički poslovni registar u entitetskim statističkim institucijama i Podružnici Brčko distrikta BiH. Nakon dobijenih saznanja iz statističkog istraživanja, informacije se provjeravaju koristeći dodatne izvore podataka (ostala statistička istraživanja, podaci Centralne banke BiH, informacije sa internet stranica i službenih glasila) i tek tada se radi ručno ažuriranje podataka pojedinih poslovnih subjekta.

Frekvencija ažuriranja ulaznih podataka u administrativnim izvorima

U administrativnim registrima entiteta i Brčko distrikta BiH podaci o novoosnovanim jedinicama, kao i o promjenama na već postojećim jedinicama ažuriraju se dnevno.

Centralna banka BiH od svih banaka na području države dnevno preuzima podatke o promjenama nastalim na transakcijskim računima.

Razmjena podataka SPR-a između statističkih institucija

Razmjena informacija o individualnim jedinicama registra (uz naprijed navedena ograničenja) između svih statističkih institucija se obavlja tromjesečno (15.1, 30.4, 31.7, 31.10). Ažurirane registre entitetske statističke institucije i Podružnica Brčko distrikta BiH dostavljaju Agenciji za statistiku BiH koja, nakon objedinjavanja podataka, cjelovit ažurirani SPR prosljeđuje entitetskim statističkim institucijama i Podružnici Brčko distrikt BiH. Ovo znači da sve statističke institucije imaju isti sadržaj podataka između dvije sukcesivne razmjene podataka.

2. STRUKTURNE POSLOVNE STATISTIKE (SPS) - ANEKSI I - IV

2.1. Opće informacije o strukturnim poslovnim statistikama

Statistika strukturnih poslovnih istraživanja predstavlja opći okvir za prikupljanje podataka svih aktivnih tržišnih jedinica (poduzeća i poduzetnika). Na temelju tih istraživanja se proizvode pokazatelji za referentnu godinu i pokazuju promjene u odnosu na prethodne godine. Većina varijabli se iskazuju vrijednosno po tekućim cijenama i stoga se i indeksi promjena odnose na promjene u vrijednosti.

Sadržaj strukturnih poslovnih statistika (SPS) u Europskoj zajednici je propisan temeljnom EU Regulativom 295/2008.

Statistike koje se proizvode prema ovoj regulativi su grupirane u sljedeće module:

- Opći modul za godišnje strukturne statistike definiran je **Aneksom I**. Ovim modulom je uspostavljen opći okvir za sve tržišne djelatnosti, kojim su definirane **uslužne djelatnosti** za koje nije dat detaljan modul.
- Detaljni modul za strukturnu statistiku **industrije** definiran je **Aneksom II**,
- Detaljni modul za strukturnu statistiku **trgovine** definiran je **Aneksom III**,
- Detaljni modul za strukturnu statistiku **građevinarstva** definiran je **Aneksom IV**,
- Detaljni modul za strukturnu statistiku osiguranja definiran je u Aneksu V,
- Detaljni modul za statistiku kreditnih institucija definiran je u Aneksu VI,
- Detaljni modul za statistiku mirovinskih fondova definiran je u Aneksu VII,
- Detaljni modul za statistiku poslovnih usluga definiran je u Aneksu VIII i
- Detaljni modul za strukturnu statistiku poslovne demografije definiran je u Aneksu IX.

Trenutno se u statističkom sustavu Bosne i Hercegovine proizvode statistike za prva četiri Aneksa iz EU Regulative 295/2008.

Vrsta izvora

Statističko istraživanje

Naziv izvora

Godišnje strukturno poslovno statističko istraživanje poduzeća. Kreirani su posebni upitnici u zavisnosti od djelatnosti (prema Aneksima) i veličini poduzeća.

Pravni temelj

Pravni temelj za provođenje istraživanja su tri zakona o službenoj statistici: Zakon o statistici Bosne i Hercegovine, "Službeni glasnik BiH", broj 26/04 i 42/04; Zakon o statistici Federacije Bosne i Hercegovine "Službene novine Federacije BiH", broj 63/03 i 9/09 i Zakon o statistici Republike Srpske "Službeni glasnik Republike Srpske", br 85/03. Pored toga, Srednjoročni statistički program Bosne i Hercegovine (2009-2012) i odgovarajući entitetski programi kao i godišnji statistički planovi sadrže opširne informacije o sadržaju istraživanja, rezultatima, obvezama i rokovima.

U Europskoj zajednici strukturne poslovne statistike regulirane su Zakonom o statistici EU (Legal framework for European statistics EU Regulation 203/2010), temeljnom EU SBS Regulativom 295/2008 i regulativama za implementaciju 250/2009, 251/2009 i 275/2010.

Obveza jedinica da daju podatke

Istraživanje je obvezno za jedinice izvješća. Zakonima o statistici u sve tri statističke institucije predviđene su kazne za nepoštovanje odredbi u odnosu na obveznost popunjavanja upitnika, točnost i kvalitet podataka i rokove za dostavljanje nadležnim statističkim institucijama.

Datum prve uporabe izvora

Istraživanje u ovom obliku datira od 2010. Strukturno poslovne varijable i indikatori za Bosnu i Hercegovinu i entitete, na temelju ovog izvora redovito se obračunavaju od 2010.

Referentna godina ovog izvješća

2011.

Okvir istraživanja na kojem je izvor baziran

Poduzeća koja ulaze u okvir istraživanja su odabrana iz Statističkog poslovnog registra (SPR-a) na temelju podataka o aktivnosti poduzeća u referentnom razdoblju (Završni računi – Bilanca uspjeha i Bilanca stanja).

Planirane promjene u pravnoj osnovi, obvezi jedinica da odgovore na istraživanje i okviru koji se koristi

Planirano je da se poboljša kvalitet i ažurnost zapisa u SPR-u, posebno u dijelu koji se odnosi na šifru glavne djelatnosti poduzeća, sekundarnu djelatnost i lokalnu jedinicu, kao i pojednostavljenje pristupa drugim administrativnim izvorima i njihova analiza sa aspekta mogućnosti proizvodnje strukturnih poslovnih statistika.

Upitnici

Upitnici koji se koriste u istraživanju

Statističke institucije Bosne i Hercegovine uspostavile su jedinstven okvir za prikupljanje, obradu i proizvodnju Strukturnih poslovnih statistika za Bosnu i Hercegovinu i entitete sukladno EU Regulativi broj 295/2008. Dizajnirani su jedinstveni upitnici putem kojih se prikupljaju podaci. Za svaki Aneks (I-IV) Regulative kreirana su dva upitnika i to detaljni upitnik za poduzeća sa 20 i više zaposlenih i skraćeni za ostala poduzeća.

U godišnjem istraživanju za Strukturne poslovne statistike koristi se 8 glavnih upitnika:

- SPS/IND D – Detaljni upitnik za područje Industrije
- SPS/IND S – Skraćeni upitnik za područje Industrije
- SPS/GRAĐ D – Detaljni upitnik za područje Građevinarstva

- SPS/GRAD S – Skraćeni upitnik za područje Građevinarstva
- SPS/TRG D – Detaljni upitnik za područje Trgovine
- SPS/TRG S – Skraćeni upitnik za područje Trgovine
- SPS/USLUGE D – Detaljni upitnik za područje Usluga
- SPS/USLUGE S – Skraćeni upitnik za područje Usluga

i 3 dopunska upitnika:

- SPS/IND DO - Dopunski upitnik za područje Industrije
- SPS/GRAD DO - Dopunski upitnik za područje Građevinarstva
- SPS/TRG DO - Dopunski upitnik za područje Trgovine.

Planirane promjene u nacionalnim upitnicima

Planiraju se sljedeće promjene na unaprijeđenju postojećih upitnika:

- 1) Manje revizije postojećih upitnika uz konzultacije sa internim korisnicima podataka (nacionalni računi i kratkoročne statistike),
- 2) Kreiranje novih upitnika za potrebe pune harmonizacije strukturnih poslovnih statistika sa zahtjevima EU Regulative 295/2008 (poslovne usluge i poduzetnici).

2.2. Obuhvat podataka

Pokrivene djelatnosti (aktivnosti)

Istraživanjem su obuhvaćena aktivna poduzeća iz Statističkog poslovnog registra (SPR-a) koji vodi i održava Agencija za statistiku BiH u suradnji sa Federalnim zavodom za statistiku FBiH, Republičkim zavodom za statistiku RS-a i Podružnicom Agencije za statistiku BiH u Brčko distriktu BiH.

Obuhvaćena su aktivna poduzeća koja su, prema glavnoj djelatnosti, svrstana u sljedeća područja djelatnosti: B – Vađenje ruda i kamena, C – Prerađivačka industrija, D – Proizvodnja i opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija, E – Opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom, te djelatnosti sanacije okoliša, F - Građevinarstvo, G – Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala, H – Prijevoz i skladištenje, I – Djelatnosti pružanja smještaja te priprema i usluživanja hrane (Hotelijerstvo i Ugostiteljstvo), J – Informacije i komunikacije (oblasti 59, 60, 61 i grane 63.1 i 58.1), L – Poslovanje nekretninama, M – Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti (oblasti 72, 74 i 75), N – Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti (oblasti 77, 79, 80, 81 i 82) i S – Ostale uslužne djelatnosti (oblasti 95 i 96).

Pokriveno zemljopisno područje

Cijela državna teritorija Bosne i Hercegovine, koja uključuje Federaciju Bosne i Hercegovine i Republiku Srpsku i Brčko distrikt BiH.

Pokriveni razredi po veličini poduzeća (mjereno brojem zaposlenih)

SPS istraživanje pokriva sva aktivna poduzeća (poduzeća koja su podnijela završni račun) svih klasa zaposlenih iz djelatnosti koje su navedene u dijelu „Pokrivene djelatnosti“.

Ostala uključena ili isključena

Poduzeća za koja se proizvode statistike za Aneks VIII (poslovne usluge) iz Regulative nisu uključena u istraživanje za referentnu 2011. godinu, a to su sljedeće djelatnosti: Izdavanje softvera (58.2), Računalno programiranje, savjetovanje i djelatnosti povezane s njima (62), Obrada podataka, usluge hostinga i djelatnosti povezane s njima; internetski portali (63.1), Pravne i računovodstvene djelatnosti (69), Savjetovanje u vezi s upravljanjem (70.2), Arhitektonske i inženjerske djelatnosti; tehničko ispitivanje i analiza (71), Promidžba (reklama i propaganda) i istraživanje tržišta (73), Djelatnosti posredovanja u zapošljavanju (78). Planirano je da se ove djelatnosti uključe u istraživanje u 2012. godini.

Poduzetnici nisu uključeni.

Jedinice izvješća

Poduzeće

Jedinice promatranja

Nekoliko različitih vrsta statističkih jedinica koristi se u provođenje SPS istraživanja. Najveći broj SPS podataka odnosi se na „poduzeće“ kao statističku jedinicu. Za izračun regionalnih podataka koristi se lokalna jedinica, a za izračun čiste djelatnosti jedinica po vrsti djelatnosti.

Planirane promjene u populaciji ispitanika

Proširenje obuhvata istraživanja na potpunu poslovnu ekonomiju poduzeća planirano za 2012. godinu, a poduzetnici će biti obuhvaćeni kada se stvore pretpostavke za njihovo uključivanje (prešifriranje po NACE Rev 2 u SPR-u i osiguranje podataka iz administrativnih izvora za redovito ažuriranje – broj zaposlenih).

2.3. Informacije prikupljene na razini jedinice promatranja

Posebni upitnici su kreirani za svaki Aneks (I-IV) iz Regulative 295/2008, kojima se prikupljaju podaci na temelju kojih se mogu izračunati sve varijable koje se traže regulativom na razini jedinice promatranja. Za višegodišnje serije za Aneks III –Trgovina, kreirani su posebni upitnici putem kojih se prikupljaju podaci koji se traže u višegodišnjem razdoblju (promet po CPA klasifikaciji).

Popis i definicije varijabli

11 11 0 Broj poduzeća (Aneksi I - IV)

Broj poduzeća obuhvaća sva poduzeća koja se bave tržišnom proizvodnjom i koja su registrirana u poslovnom registru u populaciju koja je predmet promatranja. Ovaj broj se korigira za greške, posebno greške okvira uzorka. Uključuju se samo aktivne jedinice, poduzeća koja su ostvarila

promet ili imaju zaposlene u bilo kojem vremenskom razdoblju tijekom referentne godine. Isključuju se sve privremeno neaktivne (uspavane) ili stvarno neaktivne jedinice.

11 21 0 Broj lokalnih jedinica (Aneksi I - IV)

Obuhvaća broj lokalnih jedinica kako su definirane u Regulativi EU Vijeća br. 696/93, a koje su registrirane u poslovnom registru u populaciji koja je predmet promatranja. Broj se korigira za greške, posebno greške okvira uzorka. Lokalne jedinice moraju biti uključene čak i ako nemaju plaćene zaposlene osobe. Podatak treba uključiti sve jedinice koje su bile aktivne tijekom bar jednog dijela referentnog razdoblja.

11 31 0 Broj jedinica prema vrsti djelatnosti (Aneksi II i IV)

Obuhvaća broj jedinica po vrsti aktivnosti kako su definirane u Regulativi EU Vijeća br. 696/93, a koje su registrirane u poslovnom registru u populaciji koja je predmet promatranja. Broj se korigira za greške, posebno greške okvira uzorka. Pravi se procjena broja jedinica, kada ovaj tip jedinica nije registriran. Podatak uključuje sve jedinice prema vrsti djelatnosti koje su bile aktivne tijekom jednog dijela referentnog razdoblja.

12 11 0 Promet (Aneksi I - IV)

Promet obuhvaća obračunate prihode od prodaje proizvoda, roba i usluga od strane jedinice izvješća trećim stranama tijekom referentnog razdoblja. Ostvareni promet uključuje sve carine i poreze na dobra i usluge fakturirane od strane jedinice sa izuzetkom poreza na dodanu vrijednost (PDV) i svih poreza tog tipa. Ostvareni promet, također, uključuje sve druge troškove (transport, pakiranje, itd.) prosljeđene na kupca, čak i ako su ovi troškovi posebno iskazani u fakturama.

Dobra proizvedena za vlastitu finalnu potrošnju ili investicije ne uključuju se u ostvareni promet. Umanjenja cijena, rabati i diskonti kao i vrijednost povratne ambalaže ne uključuju se u ovu stavku. Prihodi koji su u računima poduzeća klasificirani kao drugi operativni prihodi, financijski dohodak i izvanredni dohoci i prihodi od uporabe imovine poduzeća od strane trećih osobe (koji donosi kamate, autorske honorare, dividende i druge dohotke) se ne uključuju u ostvareni promet. Operativne subvencije primljene od vladinih institucija, također su isključene.

12 12 0 Vrijednost proizvodnje (Aneksi I - IV)

Vrijednost proizvodnje mjeri vrijednost stvarno proizvedenih dobara i usluga od strane poduzeća, jedinice promatranja. Vrijednost proizvodnje se definira kao: ostvareni promet ili prihod od prodaje dobara i isporuka usluga; plus ili minus promjene na zalihama gotovih proizvoda i proizvodnje u tijeku; minus nabavke dobara i usluga za preprodaju (samo za dobra i usluge prodane tijekom razdoblja izvješća); plus kapitalizirana proizvodnja; plus drugi operativni prihodi (uključujući subvencije na proizvode i proizvodnju). Prihodi i rashodi klasificirani kao financijski ili kao prihodi u obliku kamata i dividendi u računima poduzeća isključuju se iz vrijednosti proizvodnje. Kapitalizirana proizvodnja uključuje proizvodnju za vlastiti račun svih dobara koja su zadržana od strane njihovih proizvođača kao ostvarene investicije. Ovo uključuje proizvodnju fiksne materijalne imovine (građevina, itd.) kao i proizvodnju nematerijalne imovine (razvoj softvera, itd.). Kako je kapitalizirana proizvodnja neprodana proizvodnja ona se vrijednuje po troškovima proizvodnje. Ova proizvedena kapitalna dobra se uključuju i u stavku investicija.

12 13 0 Bruto marža (Aneksi II - IV)

Bruto marža je je razlika između vrijednosti ostvarenog prometa od trgovinske djelatnosti i nabavne vrijednosti prodane trgovinske robe.

12 15 0 Dodana vrijednost po faktorskim troškovima (Aneksi I - IV)

Dodana vrijednost po faktorskim troškovima je bruto dohodak iz poslovnih aktivnosti nakon njegovog prilagođavanja za operativne subvencije i neizravne poreze. Dodana vrijednost prema faktorskim troškovima se izračunava iz ostvarenog prometa, plus kapitalizirana proizvodnja, plus drugi operativni dohodak, plus ili minus promjene na zalihama, minus nabavka dobara i usluga, minus drugi porezi na proizvode koji su vezani za promet ali nisu odbitni, minus carine i porezi vezani za proizvodnju. Carine i porezi vezani za proizvodnju su obvezna, nepovratna plaćanja, u kešu ili naturi koji su nametnuti od strane vlade, u vezi sa proizvodnjom i uvozom dobara i usluga, zapošljavanjem radne snage, vlasništvom ili uporabom zemljišta, zgrada ili druge imovine korištenih u procesu proizvodnje, neovisno od količine ili vrijednosti proizvedenih ili prodatih dobara i usluga.

12 17 0 Bruto operativni višak (Aneksi I - IV)

Bruto operativni višak je višak stvoren obavljanjem aktivnosti nakon što je izvršena naknada za uloženi faktor rada. Bruto operativni višak se izračunava iz dodane vrijednosti po faktorskim troškovima, kada se ona umanjuje za troškove zaposlenika. To je saldo koji ostaje na raspolaganju poduzeću, a koji mu dopušta da nadoknadi opskrbljivače vlastitih fondova i dug, da plati poreze i konačno da financira sva, ili dio, ulaganja u svoje investicije.

13 11 0 Ukupne nabavke dobara i usluga (Aneksi I - IV)

Nabavke dobara i usluga uključuju vrijednost svih dobara i usluga nabavljenih tijekom obračunskog razdoblja za preprodaju ili potrošnju u proizvodnom procesu, isključujući potrošnju kapitalnih dobara koja se registrira kao potrošnja fiksnog kapitala. Dobra i usluge koja su u pitanju mogu biti preprodana sa ili bez daljnje dorade, potpuno iskorištena u proizvodnom procesu ili stavljena na zalihe. U ove nabavke su uključeni materijali koji izravno ulaze u proizvedena dobra (sirovi materijal, međufazni proizvodi, komponente), plus sitni alati i oprema koja ne spada u stalna sredstva. Također su uključeni i pomoćni materijali (maziva, voda, materijali za pakiranje, održavanje i popravke, uredski materijali), kao i energetske proizvodi. U ovu stavku su uključene i nabavke materijala izvršene za proizvodnju vlastitih kapitalnih dobara. Usluge koje su plaćene tijekom referentnog razdoblja su, također, uključene neovisno od toga da li su industrijske ili nisu. U ovoj stavci su uključena i plaćanja za sav rad izvršen od strane trećih osobe u ime jedinice, uključujući i tekuće popravke i održavanje, instalacijske radove i izradu tehničkih studija. Iznosi plaćeni za instaliranje kapitalnih dobara i vrijednost kapitaliziranih dobara se isključuju. Ukupne nabavke, također, uključuju sva plaćanja izvršena za neindustrijske usluge kao što su naknade za pravne i računovodstvene usluge, naknade za korištenje patenata i licenci (kada one nisu kapitalizirane), premije osiguranja, troškovi sastanaka dioničara i upravljačkih tijela, doprinosi uplaćeni poslovnim i profesionalnim udruženjima, troškovi pošte, telefona i elektroničkih komunikacija, transportne usluge za dobra i osoblje, troškovi promidžbe, provizije (kada nisu uključene u plaće i naknade), zakupnine, bankarski troškovi (isključujući plaćanje kamata), kao i sve druge poslovne usluge omogućene poduzeću od strane trećih osobe. Uključuju se i usluge koje su transformirane i kapitalizirane od strane jedinice promatranja kao proizvodnja investicija

za vlastite potrebe. Rashodi koji se klasificiraju kao finansijski rashodi u obliku kamata i dividendi se isključuju iz ukupnih nabavki dobara i usluga. Nabavke dobara i usluga se vrednuju po nabavnim cijenama, tj. u cijenama koje je kupac stvarno platio za proizvode, uključuju i sve poreze minus subvencije na kupljene proizvode, a isključujući vrijednost svih poreza tipa PDV-a. Svi drugi porezi i carine na proizvode se stoga ne odbijaju pri vrednovanju nabavki dobara i usluga. Tretman poreza na proizvodnju nije relevantan pri vrednovanju nabavki dobara i usluga.

13 12 0 Nabavka dobara i usluga nabavljenih za preprodaju bez daljnje obrade (Aneksi I - IV)

Nabavke dobara i usluga za preprodaju su nabavke koja su namijenjena za preprodaju trećim licima bez daljnje obrade. To, također, uključuje i nabavke usluga od strane «fakturnih» uslužnih kompanija, tj. onih kompanija čiji je ostvareni promet sastavljen ne samo od agencijskih honorara zaračunatih na transakciju usluge već također i od stvarnog iznosa obuhvaćenog u transakciji usluge, npr. nabavke transporta od strane putničkih agenata. Nabavka dobara i usluga nabavljenih za preprodaju u istom stanju kako su i primljene se vrednuju po nabavnim cijenama isključujući odbitni PDV i druge odbitne poreze vezane izravno za ostvareni promet. Svi drugi porezi i carine na proizvode se, dakle, ne odbijaju pri vrednovanju nabavki dobara i usluga.

13 13 1 Plaćanja za agencijske radnike (Aneksi I - IV)

U ovaj podatak uključuju se plaćanja agencijama za privremeno zapošljavanje i drugim sličnim organizacijama koje omogućuju radnike poslovnim klijentima – poduzećima - na određeno vremensko razdoblje, sa ciljem da dopune ili privremeno zamijene radnu snagu poduzeća. Omogućeni radnici se smatraju zaposlenicima jedinice koja je pružila privremenu uslugu zapošljavanja. Međutim, ove agencije i organizacije ne vrše izravan nadzor njihovih zaposlenika u radnom prostoru poduzeća klijenta. Samo se plaćanja za nabavku osoblja koja nisu vezana za pružanje posebne industrijske ili neindustrijske usluge uključuju.

13 21 0 Promjene na zalihama dobara i usluga (Aneks III)

Promjene na zalihama (pozitivne ili negativne) su razlika između vrijednosti zaliha na kraju i na početku referentnog razdoblja. Promjene na zalihama se mjere vrijednošću ulaza na zalihe od kojih se oduzima vrijednost povlačenja sa zaliha i vrijednost gubitaka dobara držanih na zalihama. Zalihe se iskazuju u nabavnim cijenama isključujući PDV ako su one nabavljene od drugih jedinica, u suprotnom po proizvodnim troškovima. Među zalihama (i promjenama na zalihama), pravi se slijedeća podjela: zalihe gotovih proizvoda; zalihe proizvodnje u tijeku; zalihe dobara i usluga nabavljenih za preprodaju u istom stanju kako su i preuzete i zalihe sirovog materijala i potrošne robe. Uključuju se zalihe gotovih proizvoda ili zalihe proizvodnje u tijeku, koje je proizvela jedinica, ali koji još uvijek nisu prodati. Ove zalihe uključuju i proizvodnju u tijeku koja pripada jedinici, čak i ako su proizvodi koji su u pitanju u posjedu trećih osobe. Jednako tako, proizvodi koji se drže na zalihama jedinice promatranja, a koji pripadaju trećim osobama se isključuju. Uključene su zalihe dobara i usluga kupljene sa isključivom namjerom da budu preprodane u istom stanju u kakvom su nabavljene. Isključuju se zalihe dobara i usluga koje se omogućuju trećim osobama na temelju provizije. Proizvodi nabavljeni za preprodaju i skladištenje od strane uslužnih poduzeća mogu uključivati dobra (industrijsku opremu u slučaju «turnkey» tehničkog ugovora ili objekata u slučaju stambenog naselja, itd.) kao i usluge (pravo da koristi reklamni prostor, transport, smještaj itd.). U ovu stavku također su uključene zalihe sirovina i pomoćnih materijala, međufaznih proizvoda, komponenti, energije, nekapitaliziranog sitnog alata i usluga koje pripadaju jedinici.

13 21 1 Promjene na stanju zaliha dobara i usluga nabavljenih za preprodaju (Aneks III)

Ova varijabla se definira kao promjene na stanju zaliha između kraja i početka referentnog razdoblja, a iskazuje se u nabavnim cijenama isključujući PDV. Promjene na stanju zaliha mjere se vrijednošću ulazaka na zalihe proizvoda nabavljenih za preprodaju od koje se oduzme vrijednost povlačenja sa zaliha i vrijednost svih periodičnih gubitaka dobara držanih na zalihama. U ove zalihe uključuju se dobra i usluge kupljene za isključivu svrhu preprodaje u istom stanju u kakvom su i nabavljeni. Isključuju se zalihe dobara i usluga koje se omogućuju trećim osobama na temelju provizije.

13 21 3 Promjene na zalihama gotovih proizvoda i proizvodnje u tijeku (Aneksi II i IV)

Ova varijabla se definira kao promjena u vrijednosti stanja zaliha između prvog i posljednjeg dana referentnog razdoblja svih gotovih proizvoda ili proizvodnje u tijeku, koji su proizvedeni od strane jedinice, a koji još uvijek nisu prodani. Ovi proizvodi uključuju proizvodnju u tijeku koja pripada jedinici, čak i ako su proizvodi koji su u pitanju u posjedu trećih osoba. Jednako tako, proizvodi držani od strane jedinice, a koji pripadaju trećim osobama se isključuju. Zalihe se vrednuju po proizvodnim troškovima, i vrijednuju se prije nego se izvrši usklađivanje vrijednosti (kao što je gubitak na vrijednosti).

13 31 0 Troškovi zaposlenika (Aneksi I - IV)

Troškovi zaposlenika se definiraju kao ukupne nadoknade, u kešu ili naturi, plaćene od strane poslodavca zaposleniku (redovitim ili privremenim zaposlenicima, kao i radnicima koji rade kod kuće) u zamjenu za izvršeni rad od strane zaposlenika tijekom referentnog razdoblja. Troškovi zaposlenika također uključuju poreze i doprinose za socijalno osiguranje zadržane od strane jedinice, kao i obvezne i dobrovoljne doprinose na teret poslodavca. Troškovi zaposlenika se dijele na: plaće i naknade (13 32 0) i troškove doprinosa na teret poslodavca (13 33 0). Troškovi zaposlenika uključuju sve nadoknade plaćene tijekom referentnog razdoblja, bez obzira na to da li je to plaćeno na bazi radnog vremena, učinka ili po komadu, i da li je to plaćeno redovito ili ne. Uključene su nagrade, dopunske nagrade, trinaeste plaće (i slične dopunske nagrade), kao i plaćanja izvršena zaposlenicima u vezi sa otpuštanjem, smještajem, prijevozom, troškovima života i obiteljskim dodacima, provizijama, naknadama za dežure, prekovremenim i noćnim radom itd. Porezi i doprinosi za socijalno osiguranje i drugi iznosi kojim se zadužuju zaposlenici, a zadržani kao izvor od strane poslodavca se uključuju. Također su uključeni i troškovi socijalnog osiguranja za poslodavca. Ovo uključuje poslodavčeve doprinose socijalnog osiguranja za mirovinsko osiguranje, zdravstveno, obiteljsko, invalidsko, nezaposlenost, nesreće i bolesti na poslu, obiteljske dodatke kao i druge sheme. Naznačeni troškovi su uključeni bez obzira da li su oni određeni zakonom, kolektivnim ugovorima, te da li su regulirani ili su dobrovoljni po karakteru. Plaćanja za agencijske radnike nisu uključena u troškove zaposlenika.

13 32 0 Plaće i naknade (Aneksi I - IV)

Plaće i naknade se definiraju kao «ukupna obeštećenja (plaća, nagrada), u kešu ili u naturi, koja se isplaćuju svim osobama koje se vode na platnom spisku poduzeća (uključujući i radnike kod kuće), kao naknada za izvršeni rad tijekom računovodstvenog razdoblja». Ne pravi se razlika da li se plaćanje vrši na bazi radnog vremena, učinka ili po komadu i da li je to plaćanje redovito ili ne. Plaće i naknade uključuju vrijednost svih socijalnih doprinosa, poreza na dohodak, itd. koji se isplaćuju na teret zaposlenika, čak i ako su sredstva zadržana od strane poslodavca i plaćena

izravno shemama socijalnog osiguranja, poreznim vlastima, itd. u ime zaposlenika. Plaće i naknade ne uključuju doprinose za socijalno osiguranje koji se plaćaju na teret poslodavca. Plaće i naknade uključuju: sve nagrade, bonuse, ex gratis uplate, "trinaeste plaće", plaćanja za raskid radnog odnosa (napuštanje firme), smještaj, prijevoz, obiteljske dodatke, napojnice, provizije, dežurstva, itd. primljene od strane zaposlenika. Plaće i naknade koje poslodavac nastavlja da plaća u slučaju bolesti, profesionalne nesreće, porodičnog odsustva ili skraćenog radnog vremena mogu se evidentirati pod ovom stavkom ili pod troškove socijalnog osiguranja, ovisno od računovodstvene prakse jedinice. Plaćanja za agencijske radnike ne uključuju se u plaće i naknade.

13 33 0 Troškovi socijalnog osiguranja (Aneksi I - IV)

Poslodavčevi troškovi socijalnog osiguranja odgovaraju iznosu koji je jednak vrijednosti socijalnih doprinosa koje plaća poslodavac sa ciljem da za svoje zaposlenike omogući pravo na korištenje određenih vidova socijalnih olakšica. Troškovi socijalnog osiguranja na teret poslodavca uključuju poslodavčeve doprinose za socijalno osiguranje shemama za mirovinsko, zdravstveno, porodično, invalidsko osiguranje, zatim za nezaposlenost, profesionalne nezgode i bolesti, obiteljske doplatke kao i za druge socijalne sheme. Uključuju se troškovi za sve zaposlenike uključujući radnike koji rade kod kuće i pripravnike. Uključuju se troškovi za sve sheme, bez obzira da li su oni propisani zakonom, kolektivnim sporazumom, ugovoreni ili dobrovoljni po prirodi. Plaće i naknade koje poslodavac nastavlja da plaća u slučaju bolesti, profesionalne nezgode, porodičnog odsustva ili skraćenog radnog vremena mogu se evidentirati pod ovom stavkom ili pod plaće i naknade, ovisno od računovodstvene prakse jedinice promatranja.

13 41 1 Plaćanja za dugoročni rental i operativni lizing dobara (Aneksi II i IV)

Plaćanja za dugoročni rental uključuju sve troškove koji se odnose na iznajmljivanje materijalnih dobara od strane jedinice za razdoblje dulje od jedne godine.

Operativni lizing je onaj lizing koji na zakupca suštinski ne prenosi sve rizike i dobitke koji su povezani sa pravnim vlasništvom zakupca. Pod ugovorom o operativnom lizingu, zakupac nabavlja prava uporabe trajnog dobra za određeno vremensko razdoblje, koje može biti dulje ili kraće i nije potrebno da bude utvrđeno unaprijed. Kada razdoblje lizinga istekne, najmodavac očekuje da svoje dobro primi natrag u više ili manje istom stanju u kakvom ga je i iznajmio, izuzimajući normalno habanje i zastarijevanje. Prema tome razdoblje lizinga ne pokriva sav, ili najveći dio, ekonomskog životnog vijeka ustupljenog dobra.

Plaćanje za operativni lizing dobara odnosi se na troškove korištenja materijalnih dobara stavljenih na raspolaganje jedinici kroz ugovor o operativnom lizingu.

Kada se svi rizici i dobiti u vezi sa vlasništvom, „de facto“ i ako ne i „de jure“ prenose od strane najmodavca na zakupca, tada se radi o finansijskom lizingu. U finansijskom lizingu, razdoblje lizinga pokriva sav, ili najveći dio ekonomskog životnog vijeka trajnog dobra. Na kraju razdoblja lizinga zakupac često ima mogućnost da kupi dobro po nominalnoj cijeni.

Sva plaćanja u vezi sa finansijskim lizingom trebaju biti isključena iz ove varijable. Kod finansijskog lizinga se nabavna cijena dobara, koje je u pitanju, treba iskazati pod stavkom bruto investicije u vrijeme kada je nabavka dobara izvršena.

15 11 0 Bruto investicije u materijalna dobra (Aneksi I - IV)

Ova stavka uključuje sva investicijska ulaganja u sva materijalna dobra tijekom referentnog razdoblja. Obuhvaćaju se sva nova i postojeća materijalna kapitalna dobra (sredstva za proizvodnju), bez obzira da li su kupljena od trećih osoba, nabavljena ugovorom o financijskom lizingu (tj. pravo da koristi trajno dobro u zamjenu za plaćanje rentala tijekom unaprijed određenog i duljeg vremenskog trajanja) ili proizvedena za vlastitu uporabu (kapitalizirana proizvodnja materijalnih kapitalnih dobara). Materijalna kapitalna dobra imaju vijek korištenja duži od godinu dana, a uključuju i neproizvedena materijalna dobra kao što je zemljište.

Nabavka dobara vrijednuje se u nabavnim cijenama, tj. sa uključenim transportnim i instalacijskim troškovima, honorarima, porezima i drugim troškovima prijenosa vlasništva. Vrijednost dobara stečenih putem financijskog lizinga odgovara tržišnoj vrijednosti dobara kao da su ona nabavljena samo u godini stjecanja. Ova vrijednost je u principu poznata iz ugovora ili može biti procijenjena sumiranjem onih dijelova rata koji pokrivaju nadoknadu izdataka za kapitalna dobra. Dio rate koji odgovara plaćanju kamate se isključuje. Za dobra stečena putem financijskog lizinga vrijednost se treba bilježiti u vrijeme kada je dobro isporučeno zakupcu.

Materijalna dobra proizvedena za vlastitu uporabu vrijednuju se po proizvodnim troškovima. Dobra stečena kroz prestrukturiranje jedinice promatranja (spajanje, preuzimanje, rasformiranje, podjelu) se isključuju. Nabavka sitnog alata koji nije kapitaliziran uključuje se u tekuće rashode. U ovu stavku se, također, uključuju sva dodavanja, prepravke, unaprijeđenja i renoviranja koja produljavaju uporabni vijek ili povećavaju produktivni kapacitet kapitalnih dobara (sredstava za proizvodnju).

Troškovi tekućeg održavanja se isključuju kao i vrijednosti i tekući troškovi koji su vezani sa korištenjem kapitalnih dobara pod ugovorima o iznajmljivanju i operativnom lizingu. Godišnja plaćanja za imovinu korištenu prema ugovoru o financijskom lizingu trebaju biti, također, isključena. Investicijska ulaganja u nematerijalnu i financijsku imovinu su, isto tako, isključena. Kada je u pitanju bilježenje investicija gdje se fakturiranje, isporuka, plaćanje i prva uporaba dobra mogu odvijati u različitim referentnim razdobljima, predlaže se slijedeća metoda kao objektivna. Investicijska ulaganja se bilježe kada je vlasništvo prenijeto na jedinicu koja namjerava da ga koristi.

Kapitalizirana proizvodnja (za vlastitu uporabu) se bilježi kada je proizvedena.

U vezi sa bilježenjem investicijskih ulaganja koja su završena prema utvrđenim etapama, svaki investicijski dio treba se bilježiti u referentnom razdoblju u kojem je završen.

15 12 0 Bruto investicije u zemljište (Aneksi II - IV)

Pod ovom varijablom, pored zemljišta, uključuju se i podzemni depoziti, šume i unutarnje vode. Kada se zemljište nabavlja sa postojećim građevinama i vrijednost ove dvije komponente nije moguće razdvojiti, ukupna stavka se bilježi pod ovaj naslov ako se procjenjuje da vrijednost zemljišta premašuje vrijednost građevina. Ako se procjenjuje da je vrijednost postojećih građevina veća od vrijednosti zemljišta, ukupna stavka se bilježi pod stavku bruto investicije u postojeće građevine i strukture (15 13 0). Ovdje se, također, uključuju i investicije u značajno unaprijeđenje zemljišta niveliranjem, polaganjem cjevovoda ili osiguravanjem cesta i puteva. Zemljište stečeno putem prestrukturiranja (kao što su spajanje, preuzimanje, rasformiranje, razdvajanje) se isključuje.

15 13 0 Bruto investicije u postojeće zgrade i građevine (strukture) (Aneksi II - IV)

Ovo investicijsko ulaganje uključuje troškove nabavke postojećih zgrada i građevina (koje su bile ranije korištene), a koje su stečene tijekom referentnog razdoblja. Kada se zemljište nabavlja sa postojećim građevinama i ako vrijednost ove dvije komponente nije moguće razdvojiti, ukupna stavka se bilježi pod ovaj naslov ako se procjenjuje da vrijednost postojećih građevina premašuje vrijednost zemljišta. Ako se procjenjuje da je vrijednost zemljišta veća od vrijednosti postojećih građevina, ukupna stavka se bilježi pod stavku bruto investicije u zemljište (15 12 0). Kupovina novih građevina, koje nikada ranije nisu bile korištene, isključuje se iz ovog naslova. Postojeće građevine i strukture stečene putem prestrukturiranja (kao što su spajanje, preuzimanje, rasformiranje, razdvajanje) se isključuju.

15 14 0 Bruto investicije u izgradnju i poboljšanje građevina (Aneksi II - IV)

Ova stavka pokriva rashode tijekom referentnog razdoblja na izgradnju ili proširenje i poboljšanje građevina. Pod ovaj naslov uključuje se kupovina novih građevina koje nikada ranije nisu bile korištene. Ovdje se također uključuju sva dodavanja, promjene, unaprijeđenja i renoviranja koja produljavaju uporabni vijek ili povećavaju proizvodne kapacitete građevina.

Ovdje se uključuju ulaganja u trajne instalacije, kao što su instalacije za opskrbliivanje vodom, centralno grijanje, klimatizacija, osvjetljenje itd., kao i građevinski troškovi u vezi sa naftnim izvorima, operativnim rudnicima, cjevovodima, vodovima za prijenos energije, plinovodima, željezničkim linijama, lučkim instalacijama, putevima, mostovima, vijaduktima, slivnicima i drugim unaprijeđenjima terena (gradilišta). Troškovi tekućeg održavanja se isključuju.

15 15 0 Bruto investicije u strojeve i opremu (Aneksi II - IV)

Ova varijabla obuhvaća strojeve (uredske strojeve i dr.), specijalna vozila koja se koriste u radnom prostoru, ostale strojeve i opremu, sva vozila i brodove koji se koriste u vezi sa poslovanjem. Uključeni su motorna vozila, komercijalna vozila, kamioni kao i specijalna vozila svih tipova, brodovi, željeznički vagoni itd., nabavljeni kao novi ili polovni tijekom referentnog razdoblja. Strojevi i oprema stečeni putem prestrukturiranja (kao što su spajanje, preuzimanje, rasformiranje, razdvajanje) se isključuju. Ovdje se također uključuju sva dodavanja, promjene, unaprijeđenja i renoviranja koja produljuju uporabni vijek ili povećavaju proizvodne kapacitete strojeva i opreme. Troškovi tekućeg održavanja se isključuju.

15 21 0 Prodaja materijalnih investicijskih dobara (Aneksi II - IV)

Prodaja materijalnih dobara uključuje vrijednost ostvarenu prodajom trećim osobama postojećih materijalnih kapitalnih dobara (sredstava za proizvodnju). Prodaja materijalnih kapitalnih dobara se vrijednuje u cijenama stvarno primljenim (isključujući PDV), a ne po knjigovodstvenoj vrijednosti, poslije oduzimanja svih troškova prijenosa vlasništva koji terete prodavca.

15 42 0 Bruto investicije u koncesije, patente, licence, trgovinske marke i slična prava (Aneksi II)

Investicije u koncesije, patente, licence, trgovinske marke i slična prava se prepoznaju kao neopipljiva (nematerijalna) imovina ako je, i samo ako je, vjerovatno da će buduće ekonomske koristi koje su pripisuju imovini utjecati na poduzeće i ako se troškovi imovine mogu pouzdano izmjeriti. Ovaj uvjet primijenjuje se neovisno od toga da li je nematerijalna imovina nabavljena izvana ili je proizvedena interno za vlastitu uporabu.

Koncesija je posao koji se obavlja pod ugovorom ili dozvolom koji su povezani sa stupnjem ekskluzivnosti u izvršavanju posla unutar određenog zemljopisnog područja. Na primjer, sportska arena ili javni park mogu imati koncesione štandove; javne usluge kao što je opskrba vodom mogu se obavljati kao koncesije. Vlasnik koncesije – koncesionar – posluje kao neovisan posao i plaća ili fiksnu taksu, ili procenat od prihoda ili profita, ili oboje jedinici koja je u kapacitetu da dodjeli ekskluzivno pravo za prostor ili pogodnost. Koncesija uključuje prijenos prava koncesionaru da koristi neke postojeće infrastrukture potrebne za obavljanje određenog posla (kakav je sustav opskrbe vodom u gradu).

Patent je pravni naslov industrijske imovine kojim se odobrava njegovom vlasniku ekskluzivno pravo komercijalnog eksploatiranja pronalaska na određenom teritoriju i u određeno vrijeme. Patent daje pravo njegovom vlasniku da spriječi druge od (između ostalih stvari) izrade, korištenja ili prodaje takvog izuma bez autorizacije. U naknadu za ekskluzivno pravo iskorištavanja, objavljuju se tehnički detalji pronalaska. Patentirani pronalazak posjeduje svojstva: novost, inventivnost i industrijsku primjenjivost pronalaska.

Vlasnik licence dodjeljuje korisniku licence pod «intelektualnim vlasništvom» da obavlja neke poslove (kao npr. da kopira softver ili da koristi patentirani pronalazak) bez bojazni da će prekršiti pravo intelektualnog vlasništva kupljenog od vlasnika licence. Licence pod intelektualnim vlasništvom obično imaju nekoliko sastavnih dijelova, uključujući trajanje, teritoriju, produljenje, kao i druge zahtjeve ograničenja važne za vlasnika licence.

Trgovinska marka je prepoznatljiv znak koji može biti predstavljen grafički. Kao konkurentski instrument, to je sredstvo za industrijske proizvođače i druge poslove da privuku i zadrže pažnju potrošača na način da oni razlikuju njihova dobra i usluge od proizvoda njihove konkurencije. Znak se koristi da omogući razlikovanje proizvoda ili usluga. Trgovinska marka može biti dvo ili tro dimenzionalna i može biti sastavljena od riječi, slika, boja, i /ili zvučnih efekata i dr.

16 11 0 Broj zaposlenih osoba (Aneksi I - IV)

Broj zaposlenih osoba se definira kao ukupan broj osoba koje rade u jedinici promatranja (uključujući vlasnike koji rade, partnere koji redovito rade u jedinici, i neplaćene članove obitelji koji redovito rade u jedinici), kao i osobe koje rade izvan jedinice kojoj pripadaju i koja ih plaća (npr. trgovinski predstavnici, dostavljači, timovi za popravke i održavanje). Podatak uključuje osoblje odsutno kraće vremensko razdoblje (npr. bolovanje, plaćeno odsustvo ili izvanredno odsustvo), i također osoblje u štrajku, ali ne osoblje odsutno na neodređeno razdoblje. Također se uključuju radnici sa skraćenim radnim vremenom koji se takvim smatraju sukladno zakonu i koji su na platnom spisku, kao i sezonski radnici, pripravnici i radnici koji rade kod kuće, a na platnom su spisku jedinice promatranja.

Broj zaposlenih osoba isključuje radnu snagu koja je omogućena jedinici od strane drugih poduzeća, osoblje koje obavlja poslove popravki i održavanja u jedinici promatranja u ime drugog poduzeća, kao i osobe na obveznoj vojnoj službi.

Kategorija neplaćeni članovi obitelji odnosi se na osobe koje žive sa vlasnikom jedinice promatranja i rade regularno za tu jedinicu, ali nemaju ugovor o usluzi i ne primaju fiksni iznos plaće za rad koji obavljaju. Ovo se ograničava samo na osobe koje nisu uključene na platni spisak nekog drugog poduzeća u svojstvu njihovog osnovnog zanimanja.

16 12 0 Broj neplaćenih zaposlenih osoba (Aneksi I - IV)

Broj neplaćenih zaposlenih osoba se definira kao broj osoba koje rade redovito u jedinici promatranja i koji ne primaju nadoknadu za rad u obliku plaća, naknada, honorara, nagrada, plaćanja po komadu ili naknade u naturi (neplaćeni članovi obitelji, vlasnici koji rade a ne primaju nadoknadu u formi plaće i naknade).

16 13 0 Broj zaposlenika (Aneksi I - IV)

Broj zaposlenika obuhvaća one osobe koje rade za poslodavca i koje imaju ugovor o zaposlenju i primaju nadoknadu u formi plaće, naknade, honorara, nagrada, plaćanja po komadu ili plaću u naturi. Sve osobe za koje su plaćanja zabilježena pod naslov troškovi zaposlenika u bilanci uspjeha poduzeća trebaju biti uključeni čak i ako u nekim slučajevima ne postoji ugovor o zaposlenju. Veza poslodavac zaposlenik postoji kada postoji sporazum, koji može biti zvaničan ili nezvaničan, između poduzeća i osobe (naravno ako su u taj odnos ušli dobrovoljno od obje strane) po kome osoba radi za poduzeće u zamjenu za nadoknadu (plaću i dr.) u kešu ili naturi. Smatra se da je radnik zaradio plaću u određenoj jedinici ako prima plaću ili naknadu od jedinice bez obzira gdje je rad obavljen (u sjedištu jedinice ili izvan proizvodne jedinice). Radnici agencija za privremeno zapošljavanje se smatraju da su zaposlenici tih agencija, a ne jedinice promatranja (mušterije) u kojoj oni rade.

Posebno, i slijedeći zaposleni se smatraju zaposlenicima: plaćeni vlasnici koji rade; studenti koji imaju zvanično angažiranje pri čemu oni doprinose procesu proizvodnje jedinice u zamjenu za naknadu i/ili usluge obrazovanja; radnici koji rade kod svoje kuće ako postoji određen sporazum da se radnici kod kuće plaćaju na bazi izvršenog posla i da su oni uključeni na platni spisak. Broj zaposlenika uključuje radnike sa skraćenim radnim vremenom, sezonske radnike, osobe u štrajku ili na kratkoročnom odsustvu, ali isključuje osobe na dugoročnom odsustvu. Broj zaposlenika ne uključuje volontere.

16 14 0 Broj zaposlenika u jedinici ekvivalentnoj punom radnom vremenu (FTE) (Aneksi I - IV)

Broj zaposlenika u jedinici ekvivalentnoj punom radnom vremenu (FTE) je broj zaposlenika pretvoren u ekvivalent punog radnog vremena. Podaci o broju osoba koje rade manje od standardnog radnog vremena u odnosu na radnike koji rade cijelu godinu puno radno vrijeme, trebaju se pretvoriti u ekvivalente punog radnog vremena. Konverzija se vrši prema podacima za zaposlenika u jedinici koji je radio puno radno vrijeme tijekom cijele godine. FTE je zbroj izvršenih radnih sati podjeljen sa prosječnim godišnjim brojem radnih sati, na poslovima sa punim radnim vremenom, unutar ekonomske teritorije. Pošto se duljina punog radnog vremena mijenja tijekom vremenskog razdoblja i razlikuje se po pojedinim djelatnostima, u svakoj skupini posla moraju biti korištene metode koje uspostavljaju prosječnu proporciju i prosječne sate za poslove kraće od punog radnog vremena. Prvo mora biti procijenjeno standardno tjedno puno radno vrijeme za svaku skupinu posla. Ako je moguće, skupine poslova mogu biti definirane, unutar djelatnosti, prema spolu i (ili) vrsti posla. Odgovarajući kriteriji za određivanje ovih podataka mogu se utvrditi na temelju sati koji su regulirani ugovorom zaposlenika. Ekvivalent punog radnog vremena se računa posebno u svakoj skupini posla, a potom sumira. U ovu kategoriju su uključeni ljudi koji rade manje od standardnog radnog dana, manje od standardnog broja radnih dana u tjednu, ili manje od standardnog broja tjedana (ili mjeseci) u godini. Konverzija se vrši na bazi odrađenog broja sati, dana, tjedana ili mjeseci.

16 15 0 Broj izvršenih sati od strane zaposlenika (Aneksi II i IV)

Ukupan broj sati izvršen od strane zaposlenika predstavlja agregirani broj sati koji su stvarno izvršeni za ostvarenu proizvodnju u jedinici izvješća tijekom referentnog razdoblja.

Ova varijabla isključuje plaćene sate, a koji nisu stvarno izvršeni kao što su godišnji odmori, blagdani, bolovanje i sl. Ovo također isključuje pauzu za objed i putovanje na relaciji kuća i posao. Uključeni su sati stvarno izvršeni tijekom redovitog radnog vremena, dodatni radni sati, vrijeme koje je provedeno na mjestu rada na zadacima, kao što su npr. priprema gradilišta i vrijeme koje odgovara kratkim razdobljima pauze za vrijeme posla.

Ako točan broj izvršenih sati nije poznat, procjenjuje se na bazi teoretskog broja radnih sati i prosječne stope odsustva (bolest, porodiljno odsustvo itd.).

20 11 0 Nabavka energetske proizvoda (u vrijednosti) (Aneksi II i IV)

Nabavka svih energetske proizvoda tijekom referentnog razdoblja uključuje se pod ovu stavku samo onda ako su oni nabavljeni da budu korišteni kao gorivo. Energetske proizvodi nabavljeni kao sirovi materijal ili za preprodaju bez daljnje transformacije se isključuju.

21 11 0 Investicije u opremu i tvornice za kontrolu zagađenja i specijalni pribor (Aneks II) (uglavnom oprema koja se postavlja na kraju cjevovoda i ispusta)

Definiraju se kao kapitalni izdaci za metode, tehnologije, procese ili opremu koji su dizajnirani da prikupe i otklone zagađenje i zagađivače (npr. ispuštanja u zrak, istjecanja ili čvrsti otpad) nakon njihovog stvaranja; da spriječe širenje i da mjere razinu zagađenja i tretiraju i odlažu zagađivače koji se stvaraju pri poslovnim djelatnostima poduzeća.

To je zbroj rashoda u područje zaštite okoliša: zaštita zračnog prostora i klime; upravljanje otpadnim vodama i ostale djelatnosti zaštite okoliša. Ostale djelatnosti zaštite okoliša uključuju: zaštitu i poboljšanje tla, podzemnih voda i površinskih voda; smanjenje buke i podrhtavanja; zaštitu raznovrsnosti biljnih vrsta i krajolika; zaštitu od radijacije; istraživanje i razvoj; opći menadžment i administraciju zaštite okoliša; obrazovanje, obučavanje i informiranje i djelatnosti ne razvrstane na drugom mjestu. Glavna svrha ili funkcija ovih kapitalnih izdataka je zaštita okoliša i ukupni izdaci za tu namjenu trebaju se ovdje iskazati.

Ukupni rashodi na zaštitu okoliša iskazuju se bruto, prije bilo koga poravnjanja koje rezultira iz prodaje nus-proizvoda koji se mogu prodati, ušteda ili primljenih subvencija.

Nabavka dobara vrijednuje se po nabavnim cijenama isključujući odbitni PDV i ostale odbitne poreze izravno povezane s prometom.

21 12 0 Investicije u opremu i postrojenja vezane za tehnologije za čišćenje (Aneks II) („integrirana tehnologija“)

Definiraju se kao kapitalni izdaci za nove ili poboljšanja postojećih metoda, tehnologija, procesa, opreme (ili njihovih dijelova) oblikovani da zaštite ili smanje količinu zagađenja stvorenih na izvoru (npr. ispuštanje u zrak, istjecanja ili čvrsti otpad), te na taj način smanje utjecaj na okoliš zajedno sa oslobađanjem od zagađivača i/ili sa djelatnostima zagađivanja.

To je zbroj izdataka u ekološke domene: zaštita zračnog prostora i klime; upravljanje otpadnim vodama; upravljanje otpadom i ostale djelatnosti zaštite okoliša. Ostale djelatnosti zaštite okoliša uključuju: zaštitu i poboljšanje tla, podzemnih voda i površinskih voda; smanjenje buke i podrhtavanja; zaštitu raznovrsnosti biljnih vrsta i krajolika; zaštitu od radijacije; istraživanje i razvoj; opći menadžment i administriranje zaštite okoliša; obrazovanje, obučavanje i informiranje; djelatnosti koje vode u nerazdjeljive izdatke i djelatnosti ne razvrstane na drugom mjestu.

Ukupni rashodi na zaštitu okoline iskazuju se u bruto iznosu, prije bilo koga poravnanja koje rezultira iz prodaje nus-proizvoda koji se mogu prodati, ušteda ili primljenih subvencija.

Nabavka dobara vrijeduje se po nabavnim cijenama isključujući odbitni PDV i ostale odbitne poreze izravno povezane sa prometom.

21 14 0 Ukupni tekući rashodi na zaštitu okoliša (Aneks II)

Ukupni tekući rashodi na zaštitu okoliša su rashodi za izvršavanje i održavanje aktivnosti, tehnologija, procesa, opreme (ili dijelova) koji su namijenjeni da spriječe, reduciraju, tretiraju ili eliminiraju zagađivače i zagađenje (npr. izduvne plinove, otpadne vode ili čvrsti otpad) ili bilo koju drugu degradaciju okoliša koja je posljedica poslovne aktivnosti kompanije.

To je zbroj izdataka u ekološke domene: zaštita zračnog prostora i klime; upravljanje otpadnim vodama; upravljanje otpadom i ostale djelatnosti zaštite okoliša. Ostale djelatnosti zaštite okoliša uključuju: zaštitu i poboljšanje tla, podzemnih voda i površinskih voda; smanjenje buke i podrhtavanja; zaštitu raznovrsnosti biljnih vrsta i krajolika; zaštitu od radijacije; istraživanje i razvoj; opći menadžment i administriranje zaštite okoliša; obrazovanje, obučavanje i informiranje; djelatnosti koje vode u nerazdjeljive izdatke i djelatnosti ne razvrstane na drugom mjestu.

Ukupni rashodi na zaštitu okoliša iskazuju se u bruto iznosu, prije bilo koga poravnanja koje rezultira iz prodaje nus-proizvoda koji se mogu prodati, ušteda ili primljenih subvencija.

Tekući rashodi su zbroj unutarnjih troškova i nabavki usluga vezanih za zaštitu okoliša. Unutarnji troškovi uključuju sve tekuće rashode na zaštiti okoliša osim nabavki usluga vezanih za zaštitu okoliša od drugih jedinica. To je zbroj troškova radne snage, uporabe sirovina i potrošne robe uključujući troškove energije i plaćanje za operativni lizing.

2.4. Metoda primarnog prikupljanja podataka

Način prikupljanja

Papirnati (tiskani) upitnik šalje se poštanski svim jedinicama izvješća.

Rokovi za prikupljanje podataka

Prikupljanje podataka vrše entitetski zavodi za statistiku i Podružnica Brčko distrikta BiH. Upitnici se šalju 3-4 mjeseca od kraja referentne godine, rok za prikupljanje izvješća je polovina godine, a krajnji rok za kontrolu i kontakt sa jedinicama izvješća je 9 mjeseci od kraja referentne godine.

Uzorak ili popis

Uzorak je dizajniran kao stratificirani slučajni uzorak. Stratifikacija je opisana u dijelu „Kriteriji za stratifikaciju“. Alokacija je izvršena uzimajući u obzir informacije o ocjeni varijanse iz SBS istraživanja koje se provodilo godinu prije (promet, dodana vrijednost i osobni troškovi), kao i pomoćnih varijabli iz statističkog poslovnog registra (zaposleni i financijski podatak), te postavljanjem minimalnog praga za broj jedinica stratumu na sljedećim domenima:

- DOM1 – stratum tj. Entitet_2ili3cifreNACERev2_klasaBrojaZaposlenih_CensusUvjet_CensusOutliers
- DOM2 – Entitet_područje_klasaBrojaZaposlenih_CensusUvjet_CensusOutliers
- DOM3 – OznakaEntiteta_područje
- DOM4 – OznakaEntiteta
- DOM5 - BiH

pri čemu je CensusUvjet oznaka na temelju koje se određivalo da su pojedini stratumi po inicijalnoj definiciji ušli u census stratume, a CensusOutliers oznaka census stratuma koji su nastali primjenjujući određene uvjete za definiranje stratuma u dizajnu uzorka (npr. standardna devijacija, promet po zaposlenim, poduzeća sa većim financijskim podacima iz registra, itd.). Korištena je optimalna Newman-ova alokacija (Bethel alokacija), pri čemu je finalna veličina uzorka određena primjenom proporcionalne alokacije za one stratume u kojima je broj jedinica dobiven Bethel-ovom alokacijom bio manji od broja jedinica dobivenih proporcionalnom alokacijom.

Kriteriji za stratifikaciju

Stratifikacija je definirana uzimajući u obzir teritorijalnu pripadnost, razinu područja, klase zaposlenih i uvjeta inicijalnog censusa za određene stratume. Pri tome je uzeta razina oblasti za područja KD BiH 2010:

1. Područje B „Vađenje ruda i kamena“
2. Područje C „Prerađivačka industrija“
3. Područje E „Opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša“
4. Područje F „Građevinarstvo“
5. Područje G „Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala“
6. Područje H „Prijevoz i skladištenje“
7. Područje I „Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (hotelijerstvo i ugostiteljstvo“
8. Područje J „Informacije i komunikacije“ oblasti 59,60, 61
9. Iz područja M „Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti“ oblasti 72, 74 i 75
10. Iz područja N „Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti“ oblasti 77, 79,80, 81 i 82
11. Iz područja S „Ostale uslužne djelatnosti“ oblasti 95 i 96,

odnosno razine grane za područja:

1. Područje D „Proizvodnja i opskrba električnom energijom, plinom parom i klimatizacija“
2. Područje J „Informacije i komunikacije“ grane 63.1 i 58.1
3. Područje L „Poslovanje nekretninama“.

Za sva područja osim za područje G korištena je klasa po veličini, a prema broju zaposlenih:

1. I klasa 0 – 19 zaposlenih,
2. II klasa 20 – 49 zaposlenih,
3. III klasa 50 i više zaposlenih,

dok je za područje G „Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala“ korištena klasifikacija klasa po veličini, a prema broju zaposlenih:

1. I klasa 0 – 1 zaposlenih,
2. II klasa 2 - 9 zaposlenih,
3. III klasa 10 – 19 zaposlenih,
4. IV klasa 20 – 49 zaposlenih,
5. V klasa 50 – 249 zaposlenih,
6. VI klasa 250 i više zaposlenih,

Granične vrijednosti i postotak uzorkovanja

0-19 zaposlenih osoba: 38,4%,

20-249 zaposlenih osoba: 100%,

250+ zaposlenih osoba: 100%.

Stopa odgovora

Za razinu BiH stopa odgovora je 68 %. Stopa odgovora (odziv jedinica izvješća) po entitetima se neznatno razlikuje.

Aktivnosti na povećanju stope odgovora

Nedostajući odgovori se prvo urgiraju poštanskim podsjetnicama, a zatim telefonskim kontaktima. U slučaju većeg neodziva jedinica izvješća koje ne reagiraju na prethodne urgencije, posjećuje osoblje regionalnih statističkih ureda, a u slučaju ključnih jedinica izvješća izravno osoblje iz središnjih ureda.

Periodika prikupljanja podataka

Podaci se prikupljaju godišnje.

Planirane promjene u metodi prikupljanja podataka

Uvođenje elektroničkih upitnika sa “pametnim” unosom podataka sa kontrolama i e-mail isporukom, uz printane poštanske upitnike za ostatak poduzeća (koje elektroničke upitnike iz bilo kojeg razloga ne prihvaćaju).

Korištenje administrativnih podataka za proizvodnju SPS statistika za poduzeća sa manje od 20 zaposlenih.

2.5. Postupci kompilacije

Procjene za neodziv

U fazama obrade podataka koje se odnose na editiranje i imputaciju nedostajućih podataka za poduzeća koja su odgovorila, korišteni su završni računi, kao i druga statistička istraživanja čiji je predmet konkretno područje od interesa. Pored toga, u Federaciji BiH je odrađena cold-deck imputacija korištenjem navedenih raspoloživih izvora sa ciljem povećanja kvaliteta podataka i (finalne) stope odgovora. Nakon toga je odrađena procjena za jedinice koje nisu odgovorile i to korekcijom inicijalnih pondera uzimajući u obzir finalnu stopu neodgovora.

Procjene za ukupnu populacijsku razinu

Ocjena ukupne populacije je urađena pomoću metode kalibracije. Korištene su sve dostupne informacije iz SPR-a i to:

- Broj poduzeća po stratumu,
- Broj zaposlenih po stratumu
- Ukupan promet po stratumu.

Inicijalni ponderi su izračunati kao recipročna vrijednost vjerovatnoće izbora jedinice uzorkovanja, a zatim je izvršeno korigiranje inicijalnog pondera imajući u vidu ukupan neodziv po stratimima. Tako korigirani inicijalni ponder, poznati totali korištenih pomoćnih informacija po stratumu, kao i vrijednosti pomoćnih varijabli za jedinice koje su odgovorile, predstavljaju ulazne informacije za proces kalibracije. Procesom kalibracije tražimo rješenje problema optimizacije sa dodatnim uvjetima (traženje vezanog ekstremuma) koji se može precizirati na sljedeći način:

$$\left\{ \begin{array}{l} \min \sum_{i \in r} d(g_i, w_i) \\ \sum_{j \in r_h} g_j = N_h \\ \sum_{j \in r_h} g_j x_j^{emp} = X_h^{emp} \\ \sum_{j \in r_h} g_j x_j^{fin} = X_h^{fin} \end{array} \right. \quad h = 1, \dots, H$$

gdje je:

- d - funkcija distance (u ovom slučaju logaritamska)
- g_j - kalibrirani ponder (koji je izlaz procesa kalibracije)
- w_i - ponder izračunat korigiranjem inicijalnog pondera za ukupan neodziv
- N_h - broj elemenata populacije u stratumu h
- r_h - odgovor u stratumu h
- X_j^{emp} - broj zaposlenih iz registra za jedinicu j (iz odgovora)
- X_j^{fin} - finansijski podaci iz registra za jedinicu j (iz odgovora)
- X_h^{emp} - broj zaposlenih po stratumu
- X_h^{fin} - ukupan prihod po stratumu
- H - ukupan broj stratuma.

Imajući u vidu razine razmjene podataka u statističkom poslovnom registru, kalibracija pondera je posebno izvršena na razini entiteta/Brčko distrikta BiH, koji su zatim korišteni za ocjene na svim domenima od interesa uključujući i razinu države.

Uspoređivanje podataka s drugim skupovima podataka

Uspoređivanje podataka se radi sa podacima nacionalnih računa, prodcom statistikom, statistikom zaposlenosti i sl.

Tretman povjerljivih podataka

Minimalni broj jedinica izvješća za koje se podaci mogu objavljivati su tri jedinice. Drugo pravilo je pravilo dominantnosti po kome se agregiran podatak ne može objaviti ako jedna jedinica sudjeluje sa 85% i više. Izuzetak od ovog pravila su slučajevi kada postoji suglasnost jedinice izvješća.

Trenutno se podaci na nacionalnoj razini objavljuju samo agregirani na dvije cifre klasifikacije djelatnosti i po klasama zaposlenih na razini područja. Zaštita povjerljivosti podataka ne primjenjuje se u cjelosti.

Planirane promjene u metodu proizvodnje

Korištenje administrativnih podataka za mala poduzeća i istraživanje za ostala poduzeća, a za poduzetnike kreiranje okvira iz SBR-a na temelju koga će se raditi procjena SPS varijabli ili kreiranje posebnog istraživanja za ovu skupinu jedinica izvješća.

2.6. Kvalitet

Ocjenjivanje kvaliteta

Za praćenje i ocjenjivanje kvaliteta Eurostat je propisao posebnu formu izvješća na temelju koga se cijeni kvalitet proizvedenih statistika. U izvješću o kvalitetu proizvedena statistika se promatra u odnosu na sljedeće aspekte:

- Relevantnost
- Preciznost i pouzdanost podataka
- Aktualnost i pravovremenost
- Dostupnost i jasnoća
- Usporedivost i koherentnost

Relevantnost

Relevantnost je stupanj u kojem statistički izlazi zadovoljavaju sadašnje i potencijalne potrebe korisnika i mjera u kojoj su statistike (definicije, klasifikacije i sl.,) usuglašene sa europskim i međunarodnim standardima.

Strukturne poslovne statistike su usuglašene sa EU regulativom 295/2008.

Preciznost i pouzdanost podataka

Preciznost i pouzdanost podataka se utvrđuje u svim fazama provođenja istraživanja. Obavljaju se kontrole podataka (logičke i matematičke) prilikom samog unosa podataka koji se dobiju od jedinica izvješća, zatim se radi statistička analiza ekstremnih vrijednosti varijabli i njihova provjera kontaktom sa jedinicama izvješća, na temelju drugih statističkih izvora ili povijesnih podataka.

Za istraživanja temeljena na uzorku greške se dijele na neuzoračke i uzoračke. Neuzoračke je veoma teško mjeriti, a uzoračke se iskazuju koeficijentom varijacije za osnovne varijable (broj poduzeća, promet, dodana vrijednost, sredstva zaposlenih, broj zaposlenih i investicije u materijana sredstva).

Aktualnost i pravovremenost

Aktualnost statistike izražava se duljinom vremena između raspoloživosti podataka i referentnog razdoblja na koji se podaci odnose.

Blagovremenost statistike izražava se vremenom kašnjenja publiciranih podataka u odnosu na zadate rokove.

Prema regulativi rokovi za transmisiju prethodnih podataka su 10, a konačnih 18 mjeseci nakon završetka referentne godine.

Prema Planu provođenja statističkih istraživanja rok za prve rezultate je 14, a za konačne 18 mjeseci nakon završetka referentne godine. SPS podaci su objavljeni prema Planu publiciranja Agencije za statistiku BiH.

Dostupnost i jasnoća

Dostupnost i jasnoća se izražava u jednostavnosti pristupa podacima od strane korisnika, mogućnost korištenja jednostavnih procedura za dobijanje podataka u očekivanoj formi i u razumnom roku, sa potrebnim objašnjenjima.

Rezultati Strukturnih poslovnih statistika se objavljuju u tematskom biltenu „Strukturne poslovne statistike“ i dostupni su na web stranici Agencije za statistiku BiH.

Usporedivost i koherentnost

Usporedivost podataka ima za cilj da izmjeri utjecaj različitih koncepata i definicija, koje su primijenjene u istraživanju. Usporedivost se izražava na temelju dvije podkomponente i to:

- usporedivost sa drugim zemljama i
- usporedivost u vremenu

Usporedivost podataka sa podacima drugih zemalja se postiže prihvaćanjem temeljnih principa i definicija iz regulativa EC.

Usporedivost u vremenu se postiže korištenjem iste metodologije, definicija i koncepata u provođenju istraživanja tijekom određenog niza godina.

Strukturne poslovne statistike za Bosnu i Hercegovinu se proizvode od 2010. godine uz primjenu iste metodologije i definicije varijabli i indikatora su usklađene sa EU definicijama.

Koherentnost statistike se iskazuje u njenoj adekvatnosti za uporabu za razne korisnike. Podaci Strukturnih poslovnih statistika se uspoređuju sa podacima iz drugih statistika, kao što su podaci iz nacionalnih računa, prodcom statistike, statistikom zaposlenosti itd.

Potpuna usporedivost nije moguća zbog različitih definicija pojedinih varijabli (dodana vrijednost po cijenama faktora u SPS-u, a nacionalni računi po baznim cijenama) i različitih jedinica promatranja (prodcom statistika prati jedinice homogene proizvodnje, a SPS statistika poduzeća).

Metoda obračuna koeficijenta varijacije

Kratak opis kriterija kvaliteta koji se uzimaju u obzir za potrebe zemlje

Kontrolu i uređivanje podataka obavljaju entitetski zavodi.

U aplikaciju za unos podataka koja je jedinstvena za sve tri statističke institucije ugrađen je set kontrola kojima se provjerava kompletnost, točnost i logičnost podataka na razini osnovnog subjekta. Greške se korigiraju kontaktom sa jedinicom izvješća ili koristeći neki drugi izvor. Nakon toga se obavlja statistička analiza varijabli i indikatora kroz koju se utvrđuju ekstremne vrijednosti (vanjske vrijednosti) koje se listaju i provjeravaju. Za utvrđivanje outliera koriste se sljedeći indikatori: promet po zaposlenoj osobi, dodana vrijednost po zaposlenoj osobi, troškovi rada po zaposleniku, učešće bruto operativnog viška u prometu, učešće bruto operativnog viška u dodanoj vrijednosti, investicije po zaposlenoj osobi i učešće dodane vrijednosti u vrijednosti proizvodnje. Za utvrđivanje outliera koristi se algoritam Hidiroglou- Berthelot u programskom okruženju „R“.

Obračun koeficijenta varijacije

Ocjena varijanse je izvršena koristeći paket „survey“ programskog okruženja R, uzimajući kao osnovu polazni dizajn uzorka, kako je opisan u dijelu „Uzorak ili popis“. Imajući u vidu da je kalibracija izvršena posebno za entitete i Brčko distrikt BiH, pomoćne varijable nisu izravno iskorištene u ocjenama varijanse za domene koji se odnose na državu (odnosno razinu BiH), što je rezultiralo nešto širim intervalima povjerenja za ocjene parametara koji se odnose na te domene.

2.7. Diseminacija

Naziv tiskanih publikacija

Godišnje priopćenje: Strukturne poslovne statistike - preliminarni rezultati

Tematski bilten: Strukturne poslovne statistike – konačni rezultati

Bosna i Hercegovina u brojkama: obuhvaća kratak pregled godišnjih podataka za Bosnu i Hercegovinu, uključujući Strukturne poslovne statistike. Navedene publikacije na razini Bosne i Hercegovine se izdaju u četiri jezične varijante. Entitetske statističke institucije, pored godišnjih priopćenja, pripremaju i objavljuju periodične i godišnje publikacije koje, između ostalih podataka, objavljuju i podatke o strukturnim poslovnim statistikama.

Naziv elektroničke diseminacije

Sve navedene publikacije su raspoložive na web stranici Agencije za statistiku BiH (www.bhas.ba) i web stranicama entitetskih zavoda (www.fzs.ba i www.rzs.rs.ba).

Opis proizvedenih standardnih tablica

Standardne tablice obuhvaćaju osnovne strukturne varijable (broj poduzeća, broj zaposlenih, promet, vrijednost proizvodnje, dodana vrijednost, troškovi zaposlenika, bruto operativni višak i ukupne nabavke) i indikatore (promet po zaposlenoj osobi, dodana vrijednost po zaposlenoj osobi, učešće dodane vrijednosti u vrijednosti proizvodnje, prosječni troškovi rada po zaposleniku, bruto operativna stopa). Sve varijable i indikatori za Bosnu i Hercegovinu se publiciraju po područjima i oblastima i po sljedećim klasama zaposlenih:

- Mala poduzeća (0 do 49 zaposlenih),
- Srednja poduzeća (50 do 249 zaposlenih) i
- Velika poduzeća (250 i više zaposlenih).

Rokovi u kojima se podaci objavljuju

Preliminarni podaci se publiciraju 14 mjeseci, a konačni 18 mjeseci od kraja referentne godine.

Tretman povjerljivih podataka

Ne koristimo zaštitu u publikacijama.

Planirane promjene metoda diseminacije

Planira se izrada meta podataka u Agenciji za statistiku BiH, i u okviru toga i za strukturne poslovne statistike.

2.8. Transmisija podataka Eurostatu

Bosna i Hercegovina nije obvezna dostavljati podatke Eurostatu, iako se procjena statističkog sustava zemalja kandidata i potencijalnih kandidata vrši na temelju podataka koji se dostavljaju Eurostatu.

Transmisija podataka Eurostatu vrši se u propisanom formatu. Priprema se prva transmisija SPS podataka za 2011. i nastavit će se u budućnosti. Nakon obavljene transmisije podataka zemlje su obvezne da dostave izvješće o kvalitetu u točno definiranoj formi.